

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

20e jaargang nr. 2

15 maart 1991

Ere-Voorzitter : J. Tytgat, ere notaris

Stichter : G. Hebbelynck †

Voorzitter : H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester : A. Verbeke

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Redactie-adres : Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld : 400 fr. per jaar. Steunende leden : 600 fr. per jaar. Beschermleden :
1000 fr. per jaar. Buitenland : 100 fr. extra voor portkosten.

INHOUD

- Toen de Rode Haan ook te Gent kraaide	58
- Inventaire Archéologique : De Zoon die zijn Vader onthoofd	77
- Het Kwartier van het "Blindeken"	79
- Oaze k' ik hên den Eerste Prijs, kook mijn moeder pap mee rijs! (Vervolg)	86
- Albert Baertsoen	94
- Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen : Zuivelbrug - Kromme Walbrug - Minnemeersbrug	99
- Oplossing Puzzel 1990	108
- Documentatiecentrum. Aanwinsten. Selectie van Gentse Onderwerpen	113
- Vraag en Antwoord	116
- Lezers schrijven ons	117
- Gênsche Prâot	119
- Aanvullende ledenlijst	120

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amandsberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliotheecaresse : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever : Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040
Sint-Amandsberg - Gent.

TOEN DE RODE HAAN OOK TE GENT KRAAIDE

Vanaf het ogenblik dat de mens gebruik maakt van het vuur om zich b.v.b. te verwarmen, zijn voedsel te bereiden of metalen te smelten om daaruit gebruiksvoorwerpen te maken, heeft hij er steeds zorg moeten voor dragen, datzelfde natuurelement onder controle te houden. Dat het daarbij wel eens uit de hand liep hoeft zeker geen betoog.

In deze bijdrage hebben we getracht een beeld te schetsen van wat er zoal, in de loop der tijden, te Gent aan branden is voorgevallen, over welke middelen men beschikte ter bestrijding en de preventieve maatregelen die door het stadsmagistraat werden genomen ter voorkoming ervan. We hebben ons daarbij evenwel beperkt tot het Ancien Regime, zonder daarbij de pretentie te willen hebben de volledigheid bereikt te hebben!

Branden waarbij hele stadswijken in as werden gelegd, zoals in 1536 te Delft - waarbij van de 2609 huizen er slechts 300 gespaard bleven - of zoals in 1666, waarbij drie vijfden van Londen door één brand werd platgelegd, heeft Gent niet gekend. Nochtans, wanneer we het "Memorieboek der Stad Gent" mogen geloven, zijn er toch een aantal branden geweest die een behoorlijke omvang hadden.

Reeds vroeg nam het Gentse stadsmagistraat preventieve maatregelen ter voorkoming van brand en de uitbreiding ervan, waardoor de stad van reusachtige brandrampen gespaard bleef. Eén van de eerste maatregelen die genomen werden was de verplichting om bij het bouwen van rijwoningen een tussenruimte te laten van minstens 55 cm waardoor men poogde het overslaan van de brand van het ene huis naar een naburig te voorkomen.

Het verbod om gebouwen met stro te bedekken dateert uit 1374 en een tweede uit 1377 (1) met als gevolg dat de nering van de strodekkers in 1378 afgeschaft werd en men de leden ervan indeelde bij de nering van de tegeldekkers (2).

Blijkbaar waren in de 15de eeuw toch nog een aantal huizen voorzien van strodaken. Vandaar het bevel : "de stroye huyzen gelegen binnen Gendt mogen nog gerepareerd worden ten tijde van dry jaeren en daarna niet meer." (3)

Een ander verbod, uit 1416, betrof het werken bij verlichting, zoals b.v.b. voor het weven en voor het zwingelen van vlas. Anderzijds waren de ambachten die bestendig gebruik maakten van vuur verplicht één of meerdere tonnen water en bijbehorende emmers bij de hand te houden.

Ook het regelmatig reinigen van schouwen en het ontsteken van vreugdevuren werd gereglementeerd. Het verbod om op de vooravond van de feestdag van Sint-Jan de Doper (23 juni) Sint-Jansvuren te ontsteken dateert uit 1542. Daar dit gebruik zo diep geworteld was, haalde het weinig uit, want nog tot in de negentiende eeuw zijn er sporen terug te vinden van dit ritueel.

Van een georganiseerde brandbestrijding en een daarmee gepaard gaande beroepsbrandweer is er pas sprake vanaf 8 mei 1804, toen het Gentse Brandweerkorps werd opgericht. Daarvoor was het blussen van branden een zaak voor "Jan en alleman". Iedere inwoner van de stad was daadwerkelijk verplicht hulp en bijstand te verlenen.

We mogen echter niet uit het oog verliezen dat onze eerste brandweerlieden de kloosterlingen waren, die - naast hun geestelijke hoedanigheid - ook nog een sociale rol vervulden. Kloosterorden waarvan geweten is dat ze regelmatig als geregelde brandweerdienst optraden waren o.a. de Karmelieten (of Vrouwebroers), de Augustijnen, de Capucijnen, de Predikheren en de Recolletten. Heel wat van deze kloosterlingen zijn bij hun hulpvaardig optreden om het leven gekomen. Het lag dan ook voor de hand dat toen het stadsbestuur brandpompen aankocht, deze ondergebracht werden in deze kloosters (4).

Uit de ervaringen die men in het verleden had opgedaan bij het uitbreken van branden en de bestrijding ervan, en vooral uit hetgene er daarbij was misgelopen, trok het stadsbestuur wijselijk een aantal conclusies. Dit resulteerde in het opmaken van het "Reglement nopende den Brand, van den 28 Augusti 1766" (5). Het lijkt ons interessant even te blijven stilstaan bij de bepalingen van dit reglement, vooral omdat het ons enigszins een beeld geeft hoe branden bestreden werden, hoe de bevolking zich in dat geval moest gedragen en welke maatregelen er ter preventie vooropgesteld werden.

Daar men ondervonden had dat heel wat branden veroorzaakt werden door het nalaten of het niet bijtijds reinigen van schoorstenen, werd bepaald dat, indien er tijdens de dag een schouwbrand uitbrak waarvan de vlammen tot boven de

schouw uitkwamen, de bewoner een boete kreeg van zes Carolusgulden. Gebeurde het bij nacht dan werd de boete verdubbeld. Als nacht werd beschouwd de tijdspanne "naer het luyden van de leste klokke naer den negen uren 's avonds, ende 's morgens voor het luyden van de werkklokke" (art. 1)

Het opslaan van buskruit in particuliere woningen werd beperkt tot "vier ponden Gendsch gewichte" (art. 3). De handelaars van buskruit mochten daarentegen tot maximaal vijftientig pond in hun zaak voorhanden hebben. Al het overige buskruit moest, in kisten of koffers, met

daarop het merkteken van de handelaar, opgeborgen worden en overgebracht naar de "Stads Magazijnen staende op de Vesten", waartoe de ontvanger van de werken hen een sleutel ter hand stelde (art. 4). Soms werd er door militairen in de plaatsen waar ze logeerden grote hoeveelheden buskruit opgeslagen. De omwonenden en alle anderen die hiervan kennis hadden moesten dit aan het stadsbestuur melden (art. 5).

Verwijzende naar een ordonnantie uit 1671 (alhoewel er, zoals we reeds hoger hebben vermeld, een verbod was sinds 1374) werd er nog maar eens verboden "Huysen, Logen, Stallen, Kotten en andere Edificiën kleyne ofte groote" te dekken met stro. Zowel de strodekker als de opdrachtgever werden beboet met tien Carolusgulden. Wel kreeg men nog de tijd tot twee maanden na de publicatie van het reglement om de bestaande strodaken te vervangen (art. 6). Het materiaal dat ter beschikking stond voor brandbestrijding was eerder primitief te noemen. Oorspronkelijk beperkte men er zich meestal toe uitbreiding van een brand te voorkomen door gewoonweg de aanpalende panden af te breken. Doormiddel van brandhaken (haken die bevestigd waren op lange sparren) werd al wat kon losgetrokken worden naar beneden gehaald. Verder beschikte men nog over brandladders, -emmers, schippersdweilen en brandspuiten.

Tot de tweede helft van de zeventiende eeuw bestonden deze brandspuiten uit een dubbelwerkende perspomp met vaste straalpijp die opgesteld was op een waterreservoir welke doormiddel van brandemmers moest bijgevuld worden. Door de uitvinding van de slangzuigpomp in 1671 door de gebroeders Jan en Nicolas van der Heyde, kon het water uit een nabijgelegen waterloop opgezogen en via een lederen slang naar de waterbak van de spuit geleid worden. In 1677 werd door Jan van der Heyde de vaste straalpijp, die tot dan toe slechts van links naar rechts en van boven naar onder kon bewogen worden, vervangen door een straalpijp bevestigd op een slang. Daardoor kon de vuurhaard veel dichter benaderd en de brand efficiënter bestreden worden. Door een onbegrijpelijke terughoudendheid voor het nieuwe duurde het echter nog verschillende decennia vooraleer Gent een eerste brandspuit van dit nieuwe type aanschafte. In 1771 had de stad vijf van deze pompen ter beschikking, wat voor die tijd toch een behoorlijk aantal was (6). Het artikel 7 van het Reglement uit 1766 bepaalde dat het brandbestrijdingsmateriaal over het grondgebied van de stad moest verspreid worden. Zo moesten er steeds honderd brandemmers in voorraad zijn in het magazijn onder het stadhuis, honderd ten huize van de Koning der Moorkinderen (7), veertig op het Belfort, twintig in ieder klooster "alwaer van ouden tyden Brandeemers berust hebben", vier ten huize van iedere erfscheder en een aantal bij iedere deken van de gebuurten (8). In het Belfort waren tevens een brandspuit en twee schippersdweilen voorhanden.

Om de brandemmers in goede conditie te houden moesten ze van tijd tot tijd met water gevuld worden en was het verboden ze voor particuliere doeleinden

Fig. 8. "Ik was primus in de O.L.V. Presentatie te Ledeberg in het 7de leerjaar in 1933 en eigenlijk was ik dat al ononderbroken sinds het 5de leerjaar" aldus Mevr. **Mariette De Wulf**. Reproductie : Fotoburo Bodenghien van het origineel door "Vermeere - Photographe". Verzameling Eddy Levis.

plichte omgangstaal - zag haar naam in het boekje genoteerd en kreeg het overhandigd. Die moest dan op haar beurt weer op de loer liggen om iemand anders te betrappen en op 't boekje te zetten. Zo werd het spelletje mekaar - bespieden - en - boekje - doorgeven steeds verder gespeeld en ik had daar dus te veel opgestaan...

Eigenlijk had ik moeten voortleren voor bureauwerk, maar ik deed dat echt niet graag. Ik wou niet en ik ben als gerante begonnen in de corsettenwinkel van een tante. Later ben ik zelfstandig zo'n zaak begonnen en nu ben ik op rust." Aldus mevrouw De Wulf.

In het 6de leerjaar van de stadsschool Accaciastraat was **Henri Van Paemel** op het einde van het schooljaar 1942-43 primus.

"Van af de "composities" werd er regelmatig door de burens navraag gedaan naar mijn schoolvorderingen en werd er bij mijn ouders aangedrongen in de aard van : "Charel en Martha, ge gaat toch "rijen"? We zoen willen vier-

ren!" Je moet je dan ook de situatie inbeelden. Het was oorlog en de mensen hadden niet veel verzetjes. Het was er dan toch van gekomen.

De dagen die aan de viering voorafgingen waren heel plezierig. Schuin over mijn deur woonde Maurice "de vodde", een "voddenmarchand" en het was daar een echte begankenis. De mensen uit de straat kwamen er om coupons stof en lappen om Belgische vlaggen en andere vlaggetjes van te maken. Wij woonden toen in Koningsdal, beter bekend als "de cité van Rombaut" genoemd naar de gelijknamige fabriek op het eind van de straat. (Er was toen nog geen doorsteek naar de Drongensteenweg)

Valerie, "de kleppe" van de buurte, bijgenaamd Valerie "de Zeggerige", nam het op haar om het bericht te verspreiden dat ik primus was. "Ze gaan gaan maren" heette men dat toen (de mare, het bericht verspreiden). Men ging toen rond met een zwarte zak waar iedereen zijn duit in deed. Ik hoorde nog dat ze tegen mijn moeder zei : "Dat ze veel opgehaald had!" Ik had ook al gezien dat, als het goed weer was, de mannen lis waren gaan snijden in de Bourgoyen ach-

werd de koets tegengehouden. Ik zag dat de straat bevlagd was. Er stond een hoop burens rondom ons en een onderwijzer uit het katholiek onderwijs uit onze straat las een lofrede voor. Er werden bloemen en geschenken overhandigd. Van de school kreeg ik het traditioneel woordenboek. Mijn cadeaus hebben dan een tijdje voor het venster gestaan en iedereen kwam er nieuwsgierig naar kijken.

Wat nog typisch voor de sfeer van de buurt was, was de samenhang, het meeleven met mekaars wel en wee. Het grote sociaal contact en de diepere menselijke relaties.

Er was geen echt feestdiner. Dat was toen zo nog de mode niet ook. We hebben die dag verder in enge familiekring doorgebracht. Het spijt me wel dat ik daar geen foto aan overgehouden heb, maar weinig mensen bezaten toen reeds een fototoestel.

Ik studeerde verder in de 4de graad aan de Lagere Hoofdschool Dr. Decroly op de Begijnhofdries en later aan het Laurent-Instituut in de Onderstraat. Daarna ging het naar de voorbereidende afdeling van de Rijksnormaalschool in de Karel Lodewijk Ledeganckstraat en later de Rijksnormaalschool zelf. Dit was mijn eigen keuze. Ik promoveerde in 1939 als onderwijzer en nam dienst in het Stedelijk onderwijs. Na enkele interims her en der belandde ik in 1947 in de Stadsschool Wasstraat, waar ik ononderbroken les gaf tot in 1972. Sindsdien ben ik "op rust" maar ben nog actief in allerlei organisaties."

"Ik was primus in de O.L.V. Presentatie te Ledeberg in het zevende leerjaar in 1933" vertelt Mevr. **Mariette De Wulf**. Eigenlijk was ik dat al ononderbroken sinds het vijfde leerjaar. Op school gebeurde er eigenlijk niet veel. Mijn ouders kwamen mij met "'t open spel" (koets) halen en we reden naar de Van Lokerenstraat. (Fig. 8)

De burens hebben daar bloemen afgegeven. Er was geen versiering of er waren geen slingers. Diezelfde dag reden we nog met de koets naar de fotograaf voor "'t portret". We hadden in de Van Lokerenstraat een sportwinkel en al mijn "gerief" (geschenken) stond daar in de etalage uitgesteld. Het enige geschenk waarvan ik me nog iets herinner is een ringetje. Ik was daar toen "zot van". Ik draag het ten andere nu nog altijd. Ik kreeg ook nog enkele gelukstelegrammen van kennissen en familie.

In de loop van die week hoorde ik muziek in de straat. "Ga maar ne keer kijken!" zeiden mijn ouders. Ik zag ze van ver komen. Het was de harmonie "Concordia" van Ledeberg. Tot mijn grote verwondering bleven die voor onze deur staan en speelden een serenade.

Een minder leuke herinnering aan de school is het feit dat ik als primus mijn medaille door Zuster Overste geweigerd zag, omdat ik naar haar zin geen Frans genoeg gesproken had. Bij ons was er het systeem van "het boekje". Dit hield het volgende in : wie betrapt werd op Gents praten - het Frans was er de ver-

Op de rand van de medaille : "D. FONSON" Onderzijde doos : "D. Fonson Medailles d'Art" ter hoogte v.h. woord "EENDRACHT". (Brussel) Verzameling E.Lewis.

Fig. 7. Bronzen penning van de gebeurtekring Sint-Salvatorstraat Voormuide en omliggende, uitgereikt in 1928 aan primus **Henri Claeys** die de prijs van uitmuntendheid behaalde in het 6de studiejaar van de stadsschool n° 8 in de Sassepoortstraat, de huidige Bevelandstraat. Recto : de drie gratiën met de tekst "EENDRACHT". Verso : cartouche met lauriertak "HULDEBEWIJS AAN..." (Ø 79 mm).

ode op het Nijverheidsplein gehouden werd, en waar ik 's avonds naartoe mocht, "verloor" ik mijn goedgevulde portemonnee met al het zakgeld dat ik voor mijn schone prijs ontvangen had... Volgens een ooggetuige was hij uit mijn zak gefutseld door een vrouw, terwijl ik op de "velomolen" zat. Het voorplezier was rap gedaan.

Na het 6de leerjaar doorliep ik de 4de graad in het Laurent-Instituut in de Onderstraat. In 1935 promoveerde ik na 4 jaar als onderwijzer aan de Rijksnormaalschool in de Karel Lodewijk Ledeganckstraat te Gent. Van 1938 tot 1971 gaf ik les aan het Stedelijk Technisch Instituut nr. 1 op de Offerlaan, beter gekend als "Carels". Daarnaast behaalde ik in 1944 nog het diploma van werkplaatstechnicus en werd ik in 1948 lesgever voor de D-cursus aan de Rijkstechnische Normaalschool op de Lindelei te Gent. Nu ben ik op rust. Ziedaar mijn herinneringen van 62 jaar geleden.

Ik deed het zesde leerjaar in de stadsschool van de Geitstraat op de Brugse Poort te Gent en was er in 1931 primus" aldus **August Mast**. Dat wij primus waren werd ons op voorhand gezegd, zodat de ouders de schikkingen konden treffen voor het huren van een "vigilant" of open koets met één of twee paarden, ik weet het niet zo juist meer. Wat ik nog wel weet, is dat het schitterend weer was en dat we onderweg veel bekijks hadden. Van de opera, waar de prijsuitreiking plaats had, reden we richting Brugse Poort naar de voormalige Werkhuisstraat, thans Lieremanstraat, waar wij woonden. Op de hoek

20 jaar geslapen heb. Ieder huis had wel een afzonderlijk koertje met W.C. en kolenhok, want in de cité mochten geen bakken buiten staan. In het midden stond er wel een pomp voor regenwater en nog een andere voor drinkwater. Het beluik gaf uit op een doodlopende waterarm, waar regelmatig graanschepen voor de bloemmolens Vanderstraeten kwamen aanleggen. Het was afgesloten met een hoog hek en twee paaltjes waartussen men wel kon fietsen, maar tweewielkarren konden er niet doorheen. De verstandhouding onder de gebu- ren was er optimaal.

Van hier uit ging ik 9 jaar lang naar de stadsscholen in de Sassepoortstraat (thans Bevelandstraat) : 3 jaar lang naar de kleuterafdeling van de meisjes- school en 6 jaar naar de jongensschool. Het waren goedbevolkte scholen met afzonderlijke leerjaren van om en nabij de 25 à 30 leerlingen. Thans bestaan ze als zodanig niet meer, maar maken deel uit van het gebouwencomplex van de Stedelijke Sociale School "Eduard Anseele". Ik was er een goed leerling en leerde al spelend. Ieder jaar was ik de eerste van de klas en het was dan ook niet te verwonderen dat men voor 100 % zeker was dat men mij als primus verwachtte. Dit werd grondig voorbereid door de gemeente en het schoolcomité. Gans 't citeetje was bevlagd : de waskoorden, waaraan binst de week de was hing ('s zondags mocht dat niet!), hingen nu vol vlaggetjes en lampions. Voor de ingangdeur van ons huis werd er een "gloriette" ineengeschilderd, dat gans met groen (lis) doorspikkeld met veelkleurige veldbloemen behangen was. Aan de ingang van het cité hing een groot spandoek : "LEVE ONZE PRIMUS".

Na de prijsuitreiking de zondagmorgen in het muziekconservatorium, (voor de 6de leerjaren), werden mijn ouders en ik afgehaald in een open rijtuig en naar de ingang van de cité gevoerd, waar een fanfare ons verwelkomde en de traditionele "discours" werden afgestoken door afgevaardigden van de school, de gemeentebond, het schoolcomité en de citébewoners. In hun naam las een vijf jaar ouder buurmeisje een mooie huldebrief voor. Daarna werd er duchtig gefeest met dans, spijs en drank. Alles gebeurde midden ons koerke in de open lucht aan tafels en stoelen die men buiten gezet had. Dat duurde zo tot 's avonds en er was heel veel plezier.

In die tijd barstte men als primus van de boeken. Ik had er een stapel van wel 30 cm hoog! Die werden dan samen met de talrijke geschenken tentoongesteld voor ons venster. Van de gemeentebond kreeg ik een bronzen plakket 69 mm groot met op de voorzijde drie vrouwenfiguren met daaronder "EEN- DRACHT" en op de rugzijde : "GEBUURTEKRING SALVATORSTRAAT MUIDE EN OMLIGGENDE / HULDEBEWIJS AAN CLAEYS HENRI / PRIJS VAN UITMUNTENDHEID / 6DE STUDIEJAAR 1928 / STADS- SCHOOL NR. 8" Al de onkosten voor die feestelijke dag werden gedragen door de gemeente die via inschrijvingslijsten een omhaling had gedaan. De feestdag eindigde nogal "en sourdine". Op de jaarlijkse foor, die in die peri-

een invaliditeitsvergoeding en een speciale Frontvergoeding.

Moeder was tot aan mijn geboorte onderwijzeres aan een meisjespensionaat te Grotenberge, maar mocht als getrouwde vrouw niet langer onderwijzen. Zij kreeg dan een betrekking als onderwijzeres aan de "English Club". Zij was gespecialiseerd in de Franse Taal- en Letterkunde.

Gedurende de bezetting wou de bestuurder der school haar verplichten speciale Franse lessen te geven aan Duitse officieren. De bestuurder was een fanatieke Duitsgezinde en hij drong aan. Moeder werd woedend en weigerde. Het ging zo ver dat zij in haar woede haar paraplu kapot sloeg op het hoofd van de directeur. Einde van haar onderwijzescarrière!

Zij vond dan een plaats als bediende in het "Amerikaans Huis" voor het verdelen van Amerikaanse voedingsmiddelen aan Belgische kinderen en ouderlingen.

Enkele dagen na de Wapenstilstand werd zij aangenomen als "correctrice" bij het franstalig Gents dagblad "La Flandre Libérale" en bleef er actief, de 2e Oorlogs-jaren uitgezonderd, tot enkele maanden vóór haar overlijden in 1945.

Jaime JURDAN

OAZE K'IK HEN DEN EERSTE PRIJS, KOOK MIJN MOEDER PAP MEE RIJS!

Deel IV : Nog meer persoonlijke getuigenissen van primussen

Dhr. Henri Claeys schreef zelf zijn wedervaren op over hetgeen hij zich nog herinnerde van die julidag in 1928 toen hij in het 6de leerjaar in de Stadsschool Sassepoortstraat primus was.

"Ik was de enige zoon uit een arbeidersgezin dat het niet breed had. Als burgerlijk oorlogsslachtoffer was mijn vader werkonbekwaam en kreeg van de ziekenkas 20 fr. vergoeding per maand. Moeder werkte over de spoorwegbrug in de "Galveston", een katoenfabriek op de Wiedauwkaai, waar zij voor het oppassen van een 20-tal etoragemolens ca. 150 fr. per week verdiende. Om dit bedrag nog wat aan te vullen, ging ze 's zaterdags en soms ook nog 's avonds enkele uren kuisen.

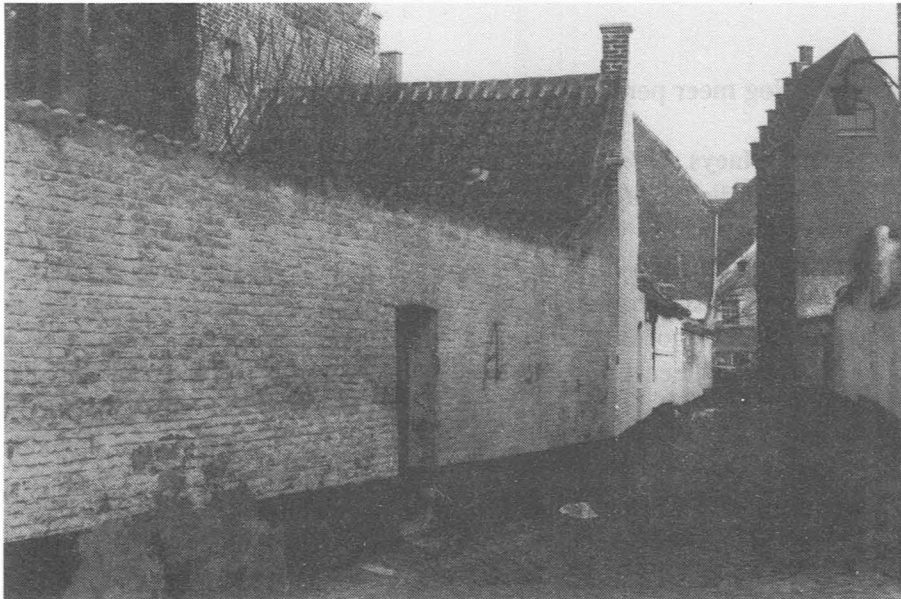
Wij woonden in een beluik op de Muide op het toenmalige Nijverheidsplein, thans Neuseplein. Het was een ruime cité met een 14-tal huizen die allemaal een woonkamer hadden waarin de trap uitkwam, met eronder een bergruimte, boven één slaapkamer voor mijn ouders en daarboven een mansarde, waar ik

een soort paarden met lange oren. "Muilezels" zei mijn moeder. 's Middags vertelde ik aan mijn grootmoeder : "Alle Fransen hebben ezelsmullen."

Enkele dagen nadien zag ik ook de intrede van Koning Albert, Koningin Elisabeth en de prinsen te paard, op weg naar het Stadhuis, onder het geweldig gejuich van een grote menigte Gentenaars. Of het nu in de Burgstraat was, of in de Hoogstraat weet ik niet meer.

En toen was het wachten op de terugkomst van Vader die sinds 1914 in het Belgisch Leger was en die ik niet kende. Op een namiddag was hij daar, heel onverwachts. Iedereen ging aan het huilen van vreugde en ik ging aan het schreeuwen van angst. Die grote gehelmde man, met een grote stekende snor die mij altijd maar zoende met de tranen in de ogen. Vader was onderofficier bij het Transportkorps en moest 's avonds weer weg. Pas enkele dagen later kwam hij terug in burgerkledij.

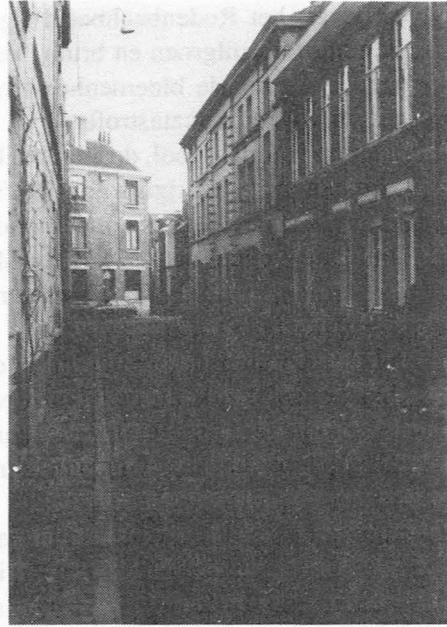
Vader was door de lange jaren aan het front zeer verzwakt, werd weldra erg ziek en kon zijn baan van vertegenwoordiger van een grote lakenweverij uit Verviers niet meer aan. De kolonel van het Militair Hospitaal te Gent raadde hem aan terug te tekenen als vrijwilliger bij het leger en bezorgde hem een post als Adjudant-rekenplichtige aan het Militair Hospitaal te Neuss am Rhein, in afwachting hem te kunnen plaatsen in Gent. Dat was een goede oplossing aangezien het werk verre van zwaar was. Na een drietal jaren in het bezette gebied kwam hij definitief naar Gent en bleef er zijn post behouden tot rond de jaren 30. Toen werd hij weer erg ziek en werd hij gepensioneerd; hij trok dan

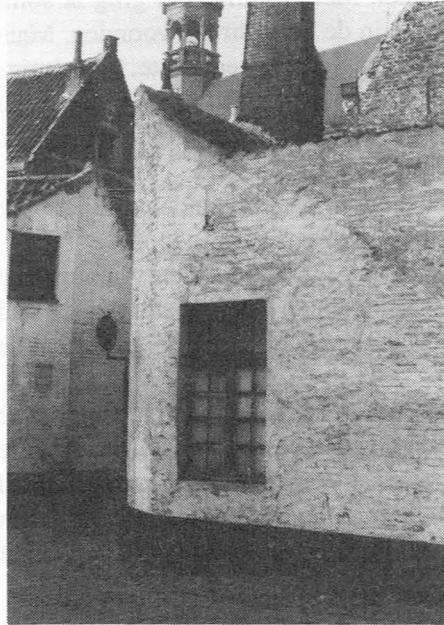
Proveniersterstraat.

Brouwerstraat. Huidige toestand.

Komijnstraat. Herenhuizen. 1. Claeys-Fiévé (nu burelen); 2. De Jaegher (kunstmeubelen).

Proveniersterstraat.

St.-Elisabeth Begijnhof.

vijvertje, en het Rodenbachbeeld ligt daar gedeeltelijk gekanteld. Het gras totaal vertrapt, vuilgroen en bruin. Verdwenen ook, de mooie kastanjabomen en andere, alsook de bloemenheesters langs de toen zeer goed onderhouden wegeltjes. Een echte catastrofe.

Mijn eerste lagere school, de Lagere Hoofdschool voor Jongelingen, in het oud klooster bestaat gelukkig nog. Zelfs de mooie ingangspoort in de hoek bleef ongedeerd, alhoewel slecht onderhouden.

De omliggende straten zien er uiterlijk onveranderd uit. De huizen zijn nochtans vervallen, meestal onbewoonbaar geworden. Geen mens te zien op straat, een dode wijk geworden.

Het oude Proveniersterstraatje is gebleven zoals het was. Gelukkig maar!

Algemene indruk : de parochie is vervallen en alle drukte uitgestorven. En zo kwamen mijn jeugdherinneringen terug in mijn geest, er kwam terug leven in de straatjes van die oude wijk van de mooie stad Gent.

November 1918! Ik was toen bijna 5 jaar oud. De zo geweldige gebeurtenissen van toen bleven, althans fragmentair, in mijn geheugen.

Mensen komen samen in de straat en spreken met elkaar. Angst? Waarschijnlijk. Men hoort heel ver dof kanongebulder, maar elke dag hoort men het dichterbeter. Het einde van de Grote Oorlog is in zicht. Daar weet ik natuurlijk niets over. Alleen zie ik dagelijks Feldgrausoldaten voorbijtrekken langs de Hoogstraat, richting stadscentrum. Vele mensen blijven daar, op een stoel gezeten, gans de dag het gebeuren gadeslaan. Met grootmoeder ging ik soms mee kijken. Moeder had goede vrienden die in de Hoogstraat woonden. Maar wat was ik bang toen ik de kanonnen, getrokken door zo veel grote, onstuimige paarden, met donderend geraas over de straatstenen zag voorbijtrekken. Er kwamen ook veel Rode Kruis-wagens langs, er was immers een hulphospitaal ingericht in het St.-Amandusinstituut op de Houtlei.

Met mijn vriend Jozefke, even oud als ik, ging ik naar de soldaten kijken. Ze passeerden in kleine groepjes of per regiment, op stap of in looppas.

De nacht van 10 op 11 november werden wij gewekt door een vriendin van moeder die kwam roepen dat de Belgische soldaten op het punt stonden de stad binnen te trekken. Dat het leger reeds in Mariakerke was, aan de grens van de stad.

's Anderendaags ging ik met Moeder en Grootmoeder naar de intrede der eerste Belgische soldaten kijken en ik herinner mij nog de geestdrift en de vreugde die er heerste onder de mensen in de Hoogstraat. De Wapenstilstand was getekend en men danste en men zong op straat. Een piano opgesteld midden in de straat speelde de liedjes welke de soldaten aan het front geleerd hadden. Van toen af ken ik "La Madelon" en "It's a long way".

Andere geallieerde soldaten kwamen door Gent en werden geestdriftig toegejuicht. Om hun wagens en kanonnen voort te trekken gebruikten de Fransen

Ramen. Het huis van "Evelyne" waar ik als kind veel ben geweest, toen een passenteriewinkel.

St.-Elisabeth Begijnhof.

Begijnhofdries 1981.

in 1945 en ... naar Canada in 1967. Als textieltechnicus werd ik zwaar getroffen door de crisis in België en in Canada (Montreal) kon ik niet alleen mijn vak beoefenen, maar mijn carrière aanzienlijk verbeteren.

Toen ik in 1979 met rust ging kwam ik terug uit Canada en vestigde mij in Brussel voor familiale redenen. Maar ieder jaar kom ik meerdere malen naar Gent, want de stad waar men opgegroeid is oefent altijd een grote aantrekkingskracht uit en in Gent voel ik mij thuis!

Telkens als ik naar Gent kom maak ik met veel plezier een lange wandeling door de straten van een op voorhand uitgekozen wijk.

Bij mijn eerste bezoek kwam natuurlijk het kwartier waar ik als kind rondgelopen had en waar ik opgegroeid was tot jongeling het eerst aan de beurt. Met ontroering zag ik wat er overbleef van mijn Blindeken. Ik was teleurgesteld. Bij mirakel staat mijn huisje Nr. 4 er nog en het uiterlijk is mooier en aantrekkelijker dan toen ik er woonde als kleine jongen. Het is vuil donkergrijs, rotsachtig pleisterwerk op de voorgevel is weggekapt en nu ziet men de roze kleur der oude bakstenen. Er is zelfs een boompje geplant tussen de nu witte deur en het vensterraam. Maar het huisje is niet meer bewoond.

En de rest? Alle andere huisjes van de rij zijn gedeeltelijk of totaal afgebroken. De huizen aan de andere kant zijn vervangen door het gebouw van een grote Mutualiteitskliniek die zich uitstrekt over de Komijnstraat, de Peperstraat en een deel van de Hoogstraat.

Het overblijvende deel van de Komijnstraat is praktisch ongedeerd gebleven, alleen zijn de meeste huizen onbewoonbaar geworden.

Aan de Kleine Ramen blijft alleen een rij huizen over. De andere zijde is totaal afgebroken, de Alcoholstokerij inbegrepen. Die stokerij was de kern rond dewelke de 4 straatjes Blindeken, Komijnstraat, Ramen en Brouwerstraat, in vierkant werden gebouwd.

De Brouwerstraat is ook redelijk ongedeerd gebleven. Twee gedeeltelijk houten façades bestaan nog, andere gevels werden gerestaureerd.

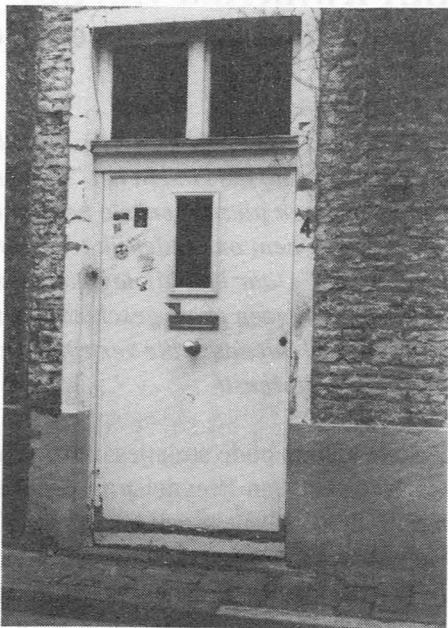
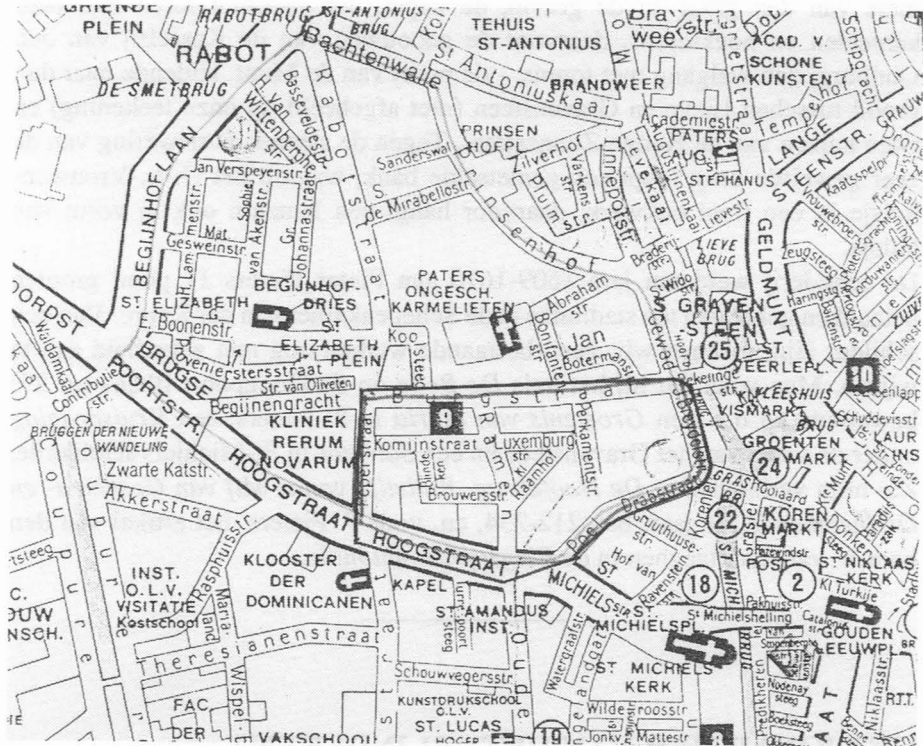
De Grote Ramen (van de Hoogstraat tot de Brouwerstraat) is totaal verbouwd voor het Ministerie van Financiën.

Raamhof en mijn kleuterschool (Stedelijke Lagere School) zijn ongedeerd. In het nauwe, oude Luxemburgstraatje ziet er niets veranderd uit.

Met kloppend hart wandelde ik verder langs de Komijnstraat, Peperstraat, Elisabethplein, naar de Begijnhofdries.

Het Elisabethplein waar ik als kind de mooie bomen bewonderde is natuurlijk een parking geworden! Kon het anders?

Van het mooie (in de jaren 1920) parkje rond de St.-Elisabethkerk blijft niets meer over. Een echt slagveld, ja! Het toenmalig prachtig romantisch grasperkje, met in het midden het G. Rodenbachmonument dat zich weerspiegelde in een mooi minivijvertje, onder de schaduw van een honderdjarige Magnolia-boom, met lange, lage takken is totaal verwoest. Geen Magnolia meer, geen

Blindeken nr. 4. Het huis van mijn kindertoren. Huidige toestand. Blindeken nr. 4. De deur, nu wit geverfd.

mers van den graaf en de gravin, de kapel, den meesten toren met plat, kanteelen en hoektorens, daarvoor de gebouwen van de Kasselrij van den Oudburg, den walgang met torens; - de poort van de Munt, leidende naar den grond tusschen Lieve en Gravensteen (niet afgebeeld op onze teekening) en twee huizen van de Hooge-Zonnestraat. Tegen de steenen borstwering van de zeer gewelfde brug loopt een gemetselde bank, waarop het O.-L.-Vrouwenhuisje in een fraai hekwerk; daarvoor hangt een lantaarn ook in vorm van huisje.

De schilderij werd ten jare 1609-1610 aan Pieter Pieters 11 pond grooten betaald en gehangen ten stadhuize in de Schepenkamer van der Keure. Van den schilder zijn, meenen wij, geen bestaande werken nog met zekerheid aan te wijzen. Men weet dat hij het huis *De Belle* op de Hoogpoort (thans nr. 27) bewoonde en o.a. een *Groetenis van Maria* in St-Pieters, een *Kruisdraging* onder de poort van het Gravensteen en een *Salvator* in St-Michiels schilderde. Zie mijn verhandeling *De Hoofdbrug, Bulletin vande Mij van Geschied- en Oudheidkunde*, 7e jaar, blz. 212-234, en, voor P. Pieters, het artikel van den heer V. van der Haeghen in de *Biographie nationale*.

HET KWARTIER VAN HET "BLINDEKEN" **Jeugdherinneringen van een Gentenaar**

Toen wij onlangs met een van onze leden een babbeltje deden liet hij zich ontvallen dat hij als kind in het "Blindeken" gewoond had en dat hij bezig was, voor zijn eigen plezier, enkele herinneringen neer te pennen.

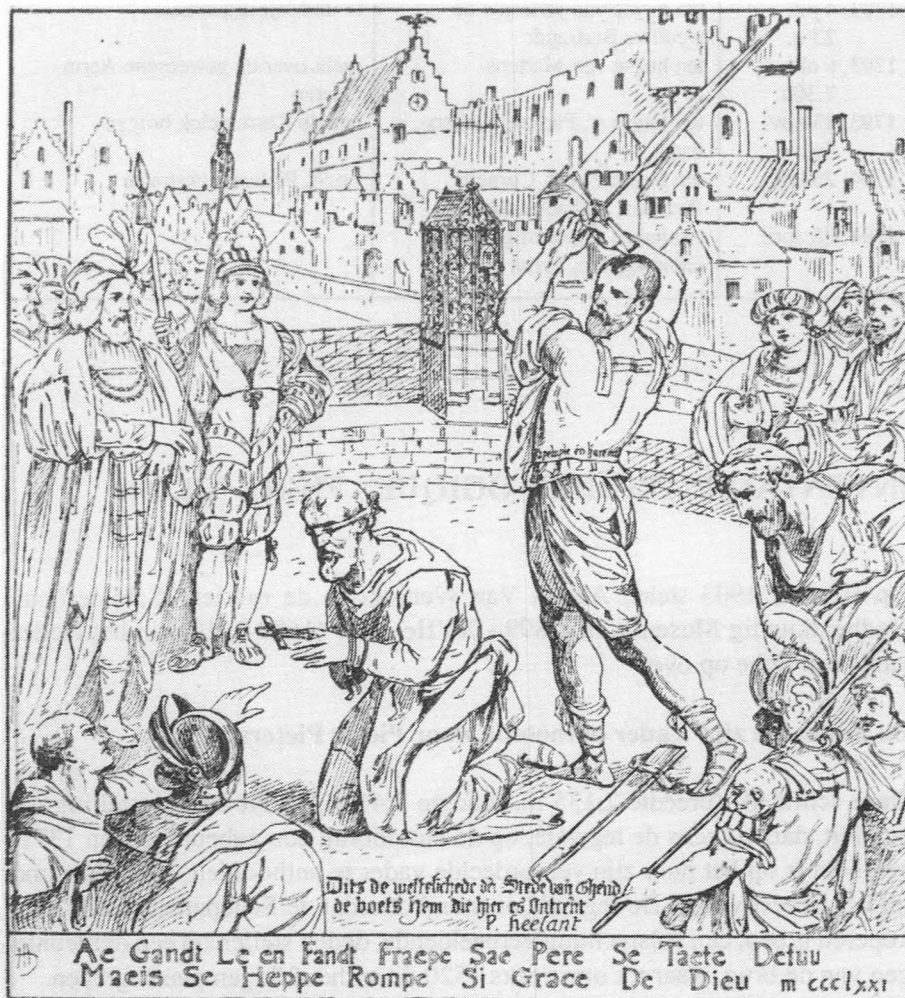
We vroegen hem onmiddellijk : "Waarom de lezers van Gh. T. niet mee laten profiteren?" Daar had hij nog niet aan gedacht, maar zag er geen bezwaar in. Dat mag dan geen grote geschiedenis zijn, maar het blijft altijd boeiend, zeker voor oude Gentenaars die vertrouwd zijn met die buurt.
Navolging gewenst!

Enkele kleine, oude straatjes omringd door bredere drukke straten : Burgstraat ten Noorden, Jan Breydelstraat en Drabstraat ten Oosten, Poel en Hoogstraat ten Zuiden en Peperstraat ten Westen.

De ganse wijk maakt deel uit van de St.-Elisabethparochie.

In een der nauwe straatjes, het Blindeken, bracht ik mijn kinderjaren door. Ik woonde er met mijn ouders van 1914 tot 1932.

Na 1932 woonde ik nog op andere plaatsen in Gent, maar week uit naar Ronse

twee Romeinse krijgers met een speer, daarachter vier mannen, waarvan drie het wonder met verbazing aanschouwen.

Op den rand van het bovenvest van den zoon (beul) leest men : **Ripeluple en hare Mccclxxi**. De letters **upl** zijn wat ineengewreven, alsof de schilder wilde aanduiden dat ze duister zijn op het model. Onder de vader staat : **Dits de wettelichede der Stede van Ghendt//de boets hem die hier es Ontrent// P. heelant**. Op den band, onder op de schilderij getrokken, leest men het volgende : **Ae Gandt Le en Fandt Fraepe Sae Pere Se Taete Desuu//Maeis Se Heppe Rompe Si Grace De Dieu, m ccc lxxi**.

De schilderij is o.a. merkwaardig doordat ze de oudste duidelijke afbeelding van het Gravensteen geeft : het consistorie met trapgevel en arend, de oude ka-

1793, 4 juli 23 u.	ten huuse van joffrouw de weduwe Bertrandt	in de Majorlijnstraete
1793, 6 okt. 7.30u.	ten huuse van Martens	recht over de geweesene Aerm- claeren
1793, 23 nov. 3u.	ten huuse sr. Packet, backers- baes	aen de Kerremelck brugge
1794, 26 feb.	ten huuse van sr. Cornelis Boesens, potbackersbaes	op St. Pieters Ickstraete
1794, 20 april	ten huuse eerweirdigen heer canining (sic) Petiet	

INVENTAIRE ARCHEOLOGIQUE - FICHE NR. 299

Op 10 april 1903 stelde Alfons Van Werveke in de rubriek "Schilderijen - Oudheidkundig Museum, nr. 1899 - XVIIe eeuw (1609-1610)" in het Nederlands een fiche op over

De Zoon, die zijn Vader onthoofd, door Pieter Pieters

Deze schilderij (breedte 2,135 m.; hoogte 2,41 m.) geeft de voorstelling van een feit, dat, volgens de legende, op de Hoofdbrug zou gebeurd zijn in 1371 : een beul is op het punt zijn veroordeelde vader te onthoofden, als het lemmer uit het gevest vliegt. De legende ontstond doordat de Schepenen in 1371 een koperen groep, een halsrechting verbeeldende, deden stellen op een der leuningen van de brug, waar tot omstreeks 1520 de onthoofdingen plaats grepen. Het op doek geschilderd stuk stelt voor : de hoofdbrug; als achtergrond het Gravensteen, de Augustijnenkerk, de Lieve en de achterhuizen van het Gewat. Te midden van de brug zit een geblinddoekte grijsaard op de knieën, met een kruisbeeld in de samengebonden handen; hemd en ondervest zijn aan den hals opgevouwen, ten einde den slag van het zwaard niet te belemmeren. Langs de linkerkant van den veroordeelde staat achteraan zijn zoon, de beul, gereed het zwaard neer te zwaaien om den doodelijken slag te geven; maar het lemmer vliegt op hetzelfde oogenblik uit het gevest. Links van de toeschouwer staat de Baljuw met de roede van justitie in de hand, een krijgsman met een speer, nog drie mannen en één vrouw; geheel op den voorgrond het bovenlijf van een krijgsman met een helm van achter gezien en een Franciscanermunnik, de biechtvader van den veroordeelde, die de linkerhand uitsteekt en den grijsaard moed schijnt in te spreken. Rechts op den voorgrond ziet men het bovenlijf van

1782, 19 maart	de calckschuer	in den Cleenen Hoek
1782, 27 maart	in de congerie van den nieuwen raedt	-
1782, 10 mei	huis van jo. de Graeve	in de St.-Jansstraete
1782, 12 mei	in den meulen	teynden het Meulen gat
1782, 21 nov.	ten huysse van sr. Bauwens,	aen de Spelle Brugghe - Spelle-
14.30u.	huyvetter	straetjen
1783, 3 jan.	ten huysse van backer Bombeke	aen den Calcoenschen Haene
1783, 31 jan.	ten huysse van eenen zeeldrayer	door de Ketelpoorte
1783, 3 maart	ten huysse van sr. Noel	in de Langemunte
1783, 31 mei	ten huysse van sr. Dondt, loodgieter	Houtbriel
17.15u.		
1783, 2 juli	ten huysse van Rosiest	aan kleyn Vleesch huys
1783, 19 nov.	ten huysse van Van Belle	in het Landeken van Herodes
1783, 7 dec.	in het pachhuys	op de Coremert
1784, 1 jan.	huis van sr. Benthuis	in het Drongenhof
1784, 24 jan.	huis van Mr. Van Hoesselgem	In de Meire
1784, 3 feb.	ten huysse van den kruydenier	aen de Leeuw te Putte
1784, 3 feb.	den Spiegels	aen de Blauwe Schoole
1784, 11 feb.	huis van Frans Duytschaever	in de Apostelhuysen
1784, 24 juni	-	op de Hoogpoorte
1784, 20/21 nov.	huis van sr. Paleys	
1784, 3 dec.	huis van de wed. Van Holder	aen de Keyserpoorte
1785, 11 sep.	-	aen den Plaeten Steeger
2u.		
1786, 6 feb.	ten huysse van Pieter de Vilder	Tenenpot straetjen
1786, 13 feb.	ten huysse van Lameire	op de Heyperstraete
1786, 7 maart	ten huysse van sr. du Pree, silversmit	in de donderstraete
1786, 20 aug.	ten huysse van den backer Geyselynck	op de St.-Pietersnieuwstraat
1787, 17 april	huis van Van Cassel	op de Hoogpoorte
1787, 17 mei	ten huysse van sr. Lefeber	op den Groenselmarkt
1789, 24 aug.	ten huysse van Pieter Duyck	op den hoek van de Cosijntjensstr.
1789, 24 okt.	ten huysse van Mr. Vanden Broucke	in de Geldmunte
1789, 24 nov.	ten huysse van sr. Pauwelus	op den Cornmarkt
1789, 26 dec.	ten huysse Mr den canoninck Petiet	-
1790, 8 maart	ten huysse sr. De Sutter	in de Audtburg
1790, 30 april	in het packhuys	op de Coorenmarkt
1790, 24/25 juli	ten huysse dheer Moens	op de Keyserstraete
's nachts		
1790, 24/25 juli	ten huysse Mijnheer Haubroeck de Moeregem	achter de Recoletten
1792, 29 apr.	ten huysse sr. Crombrugge	op de Hoogstraat
1792, 25 nov.	ten huysse van Cornelus Moran	in de Meulenaerstraete
1.30u.		
1793, 17 jan.	in de kamers staende voor caseirne	op St.-Pieters

1732, 26 april	thoren van onze Lieve Vrouwe kercke	Sint-Pieters
1732, 29 juni	huis van Meganck	Geltmunte
1734, 16 sep.	-	tegen het clooster der carmelieten - Bogaertstraete
1735, 17 feb.	-	buyten de St. Lievenspoorte
1736, 23 juni	-	Galileën
1737, 25 april	bij joffr. De Meye, geestelijke dochter	Geltmunt
1743, 9 okt.	-	Bagattestraete op St.-Pieters
1745, 25 april	-	bij de Weverscapelle omtrent de Waelpoorte
1745, 8 sep.	een huys aldaer nieuw ghemaect	hoek Schipgracht
1751, 9/10 juli	Drij Conijngen	Cooremert
1756, 21 feb.	Brauwerye van het Peirt	Slijpstraete
1761, 6/7 dec. ts 12/1u.	een huys competerende het Clooster van Deynse	op Ackergthem
1762, 10 okt.	brouwerij Groenen Lantirren	Sint Jacop nu straete (St.-Jacobsnieuwstraat)
1762, 11 okt.	-	Houtbriel
1768, ? maart	in den meulen genaemt Calds-hoven	
1768, ? juli	ten huuse van mandemaecker Ayc	ten voorhoofde up de Vrijdagsmerct
1768, 2 aug.	ten huuse van Frans de Stoet, Taertebacker	-
1769, 8 feb.	in den papiermeulen	-
1771, 9/10 mrt. 's nachts	-	buyten de brugsche poorte langst de contributie zijde Vrije van Gendt
1772, 3/4 juni 's nachts	in het Cnechtjenshuys	-
1773, 19 jan. (of 29 jan.)	-	aan de Schaetsmeulen tusschen Muyde
1773, 3 juli	ten huuse van Laval	op de Graenmerct
1774, 2 jan.	een huis	omtrent het Dobbelslot
1774, 18 juni	in twee huizen	in de Bagattestraete
1775, 11 aug. ts. 12/1u.	in een huis	omtrent het godtshuys genaemt Hebberechts Hospitaal ofte Schrijboom
1777, 8 feb. 15u.	-	omtrent het Nieuwpoortjen
1777, 13 feb. 23u.	in de herberghe den Franschen Schilt	op de Cauter
1777, 8 aug. ts. 12/1u.	ten huuse van Frans Schellinck, eigendom Speelman	in het Roosendaelstraetjen
1779, 20 juni	Blompeldersmolen	in het Sleutelstraetjen
1780, 20 jan.	in het Clooster van de paters Capucijnen	
1781, 16 dec. 6.15u.	huis van dhr Loridon	in den Quathem

BIJLAGE

Lijst van branden samengesteld aan de hand van het bundel : Stadsarchief Gent, Reeks 533, nr. 17.

Datum en uur	gebouw/huisnaam/bewoner/ eigenaar	plaats
1703, 13 nov. ts. 7/8u.	Drij Coninghen	Coorenmert
1705, 2 mei	Belfort	
2 mei	St.-Niclayskercke	
2 mei	St.-Martenskercke	
2 mei	de meulen	t' Eynde Weere
1706, 5 sep. 17u.	-	in d'Holstraete omtrent de Tresiaenen
6 sep. 's avonds	ten huysse van Jaecques Stryncx, meester-zadelmaker	op den hoek van te Putte
16 dec.	ten huysse sr. van Doorne	op de Gesleye (Graslei)
1707, 23 mei	-	omtrent de paters Capucijnen
13 okt.	ten huysse Michiel Steupbaert	in de Geltmunte
1708, 2 jan.	-	omtrent het Klein Begijnhof
1709, 4 dec.	-	Bennesteghe
1710, 3/4 apr.	in een magazijn van hoy in de bleeckerije	achter de Meulenaerstraete ofte Gaymeulen
1711, 15 juli	-	Vrijdachmert al den cant vande suyt sijde
7 aug. ts. 2/3u.	huis Pieter vander Kelen	Quathem
1715, 16 dec.	in d'opera	
1716, 23/24 nov.	-	-
1718, 29 juli	een huis	op Ste. Prs. (Pieters) bij Ste Quin- tenscapelle
1718,	Stadhuis/ in het collegie medicum boven het collegie van Ghedeele	
1722, 24 maart	huis van sr. Van den Abeele	op de Vismerct
1724, ? feb.	huis van Adrien Neerijncx	bij de Raeccke
1725, 20 dec. namiddag	in den nieuwen bouw	op de Cooremerct
1726, ? feb.	in het nieuwe gebouw deser voorse. stadt	
11 apr. 22u.	een huys/gemaempt Cleen Au- denaerde	gestaen ende gelegen bij ST. Niclaeys kercke
1727, 10 mei	huys van den heere pastor	St.-Pieter
1728, 8 aug. (of 1729)	huis van Kindts	Dobbelslot in het Landeken van Herodes
1729, 30 okt.	huis van Poelman	tusschen beede de Muysdepoorten
1731, 20 nov. 22 u.	huis van de Schrijvere	gestaen op de Leye achter het Clooster van de paters Predicheeren - Predicheerenleye

Brandstraet (2), Wellingstraete (2), Meulegat (2), Annuntiastraete (2), Stoppelstraete (2), Yperstraete (2), Pekelhaering (2), Twaelf Kaemeren (2), Ackerplaetse (4).

Wyk tusschen Muyde.

Noordeynde (6), Zuydeynde (6).

9. Een volledige lijst van de plaatsen waar zich brandladders bevonden konden we niet terugvinden. Aan de hand van het bundel : reeks 533, nr. 17 in het Stadsarchief Gent, konden we volgende lijst samenstellen : Corte Velstraete, Groot Meerhem, Onderbergen, Papestraete, Groene Briel, Meulenaersstraete, Waterschoodt, Mortierstraete, Hooge Aubuitch(?), Rijke Claeren, Posterenstraete, St. Martens Straete, Drabstraete, Galghenbergstraete, Jansstraete, Beersteghe, Slepypstrate, Serpentstrate, gebuete der Prreckheeressen op het Niewlant, St. Michiels, Hoylant, Wulvestrate, Hovestrate, Oost Caeter, Overschelde, Heuverpoorte, Brugschepoorte, Princehooft (sic), Brabantdam.
10. Stadsarchief Gent, reeks 533, nr. 64, overstromingen 1607-1786.
11. Memorieboek der Stad Gent (M.S.G.), deel 2, p. 215.
12. M.S.G., deel 2, p. 35.
13. M.S.G., deel 2, p. 379.
14. M.S.G., deel 3, p. 116. De vermelding hiervan staat onder het jaar 1587. In de tekst zelf is er sprake van 1588.
15. Deseyn G., Gids voor Oud Gent, p. 165/166.
16. M.S.G., deel 1, p. 51. (17) M.S.G., deel 1, p. 83. (18) M.S.G., deel 1, p. 74. (19) M.S.G., deel 1, p. 84. (20) M.S.G., deel 1, p. 93; synghele = afschroeiën van de haren na het slachten. (21) M.S.G., deel 1, p. 96. (22) M.S.G., deel 1, p. 100. (23) M.S.G., deel 1, p. 101. (24) M.S.G., deel 1, p. 107. (25) M.S.G., deel 2, p. 328. (26) M.S.G., deel 1, p. 74. (27) M.S.G., deel 1, p. 77. (28) M.S.G., deel 1, p. 89. (29) M.S.G., deel 1, p. 90. (30) M.S.G., deel 1, p. 173. (31) M.S.G., deel 1, p. 349. (32) M.S.G., deel 2, p. 88. (33) M.S.G., deel 2, p. 94. (34) M.S.G., deel 2, p. 324. (35) M.S.G., deel 1, p. 109. (36) M.S.G., deel 1, p. 150. (37) M.S.G., deel 1, p. 238/239. (38) M.S.G., deel 2, p. 35. (39) M.S.G., deel 2, p. 379. (40) M.S.G., deel 1 p. 312. (41) M.S.G., deel 1, p. 318. (42) M.S.G., deel 2, p. 105/106. (43) M.S.G., deel 2, p. 54. (44) M.S.G., deel 2, p. 107. (45) M.S.G., deel 2, p. 112. (46) M.S.G., deel 2, p. 215. (47) M.S.G., deel 2, p. 240/241. (48) M.S.G., deel 2, p. 241. (49) M.S.G., deel 2, p. 320. (50) M.S.G., deel 2, p. 347. (51) M.S.G., deel 2, p. 369. (52) M.S.G., deel 3, p. 65.
53. Deseyn G., p. 101.
54. Deseyn G., p. 349.
55. M.S.G., deel 1, p. 83.
56. Deseyn G., p. 376.
57. Deseyn G., p. 387. M.S.G., deel 2, p. 35.
58. M.S.G., deel 2, p. 218.
59. Deseyn G., p. 514, en : Deseyn G., Bouwen voor de Industrie, Gent 1989, p. 137.
60. Deseyn G., p. 218. Stadsarchief Gent, Reeks 533, nr. 17.
61. M.S.G., deel 3, p. 97/98.
62. Stadsarchief Gent, Reeks 533, nr. 11.
63. Stadsarchief Gent, Reeks 533, nr. 17.
64. Bral Guido, "De Premonstratenzerabdij te Drogen in de XVII en de XVIII eeuw", onuitgegeven licentiaatsverhandeling, R.U.G. 1975/1976, deel 1, p. 45; en : Deprest F., onuitgegeven handschrift (Heemkundige Kring Dronghine).
65. Erschrockenliche Zeyttung von einem Grausamen Ungewijtter den 18 Augusti Anno 1586 jar zu Gennt furgangen ist. Gedruckt zu Augspurg durch Josiam Wörlj bey dem heyligen Creüz hinder dem predighaus inn Sanct Otmarssassen.
66. M.S.G., deel 2, p. 88/90.

Wyk nieuwe Muydepoorte.

Lievegang (2), Meulenaerstraete (2), t' Berouw (2), Meirhem (4), Lange Schipgracht (4), Korte Schipgracht (4), Paelingstraete (4), Tichelrye (4), Landeken van Herodes (4), Margarithestraete (4).

Wyk Burgstraete.

Raeme (4), Raeme Koningstraete (4), Middel Burgstraete (6), Neder Burgstraete (6), Pharaildeplaetse (4), Groot Gewat (4), Kleyn Gewat (4), Tinnepot (4), Silverstraete (4), Plumstraete (2), Aen den Berg (4).

Wyk Overschelde.

I. Brabanddam (4), II. Brabanddam (4), III. Brabanddam (4), Moyhoveken (2), IV. Brabanddam (4), Abeelstraete (2), t' Stuk (2), Apostelhuysen (2), Koeypoorte (2), Mortierstraete (2), Cosyntjenstraete (2), Vrouwstraete (2), Uckelram (2), Beenhouwerstraete (2), Bogaertstraete (2).

Wyk Kooremerkt.

Kooremerkt (4), Hoyaert (4), Aen de Vischmerkt (4), Korte Munte (4), Neder Hoogpoorte (4), Middel Hoogpoorte (4), Hoogpoorte (4), Nederpolder (4), Quaethem (4), Roscamstraete (4), Paradeplaetse (4), Kudderedutstraete (4), De Putte (4), Donkerstege (4), Kleyn Turkyen aen S. Nicolaes (4).

Wyk Majorlynstraete.

Cathelaignestraete (4), Majorlynstraete (4), Cipereystraete (4), Kalanderberg (4), S. Jansstraete (4), Bisschopstraete (4), Opper Reep (2), Neder Reep (2), Koeystraete (4), Meire (4), Bonte Leeuwstraete (2), H. Sacramentstraetjen (2), Benne en Kromstege (2).

Wyk Huydevettershoek.

Terplaeten (2), Heuverpoorte (2), 't Stalhof (2), Plattenberg (2), Vrouwstraete (2), Callye (2), Nieuwstraete (2), Vijf Kaeven (4), Grooten Huydevettershoek (4), Kleynen Huydevettershoek (4).

Wyk Kauter.

Recollecten (4), Achter de Paele (4), Brabandstraete (4), Dagstege (4), Oostkauter (8), Westkauter (12), Predikheerenleye (4), Kooremerkt (4), Veldstraete (4), Veldstraete Spinrok (4), Veldstraete Koeybelle (4), Savaenstraete (4).

Wyk Onderbergen.

By den Appel (4), Gersleye (4), Pinnesleye (4), Drapstraete (4), I. Engelandgat (2), II. Engelandgat (2), Swarte Susterstraete (2), Bestormstraete (4), Onderbergen (6), Violette Houtleye (4), By de Bogaerde (4), Houtleye (4), Houtleye en Schouwvaegersstraetjen (2).

Wyk Slypstraete.

't Groenstraetjen (2), Huyvetterken (2), Nord Slypstraete (4), III. Slypstraete (4), II Slypstraete (4), I. Slypstraete (4), Achterleye (2), Beirrestege (4), Krommewaele (2), Katelynestraete (4), Gelukstraete (2), Oude Veste (2), Oude Veste (2).

Wyk Meirhem

Meirhem (2), Groot Meirhem (2), Kleyn Meirhem (2), I. Voormuyde (2), II. Voormuyde (2), III. Voormuyde (2), St. Salvators (4), St. Salvators aen de Brugge (4), Nordeynde Nieuland (2), Zuideynde Nieuland (2).

Wyk Langemunte.

Vrydagmerkt (4), Neder Langemunte (4), Langemunte Eyland (4), Langemunt (4), Kammerstraete (4), Koningstraete (4), Santberg (4), Serpentstraete (4), Opper Onderstraete (4), Neder Onderstraete (4), Schepenhuyssstraete (4).

Wyk Geldmunte.

Sluyseken (4), Korte Steenstraete (4), Lange Steenstraete (12), Geldmunte S. Eloy (6), Geldmunte (6), Kraenleye (4), Neder Audburg (4), Opper Audburg (9), Hertogstraete (2), Bogaertstraete (2), Plottersgracht (2), Tavernierstraete (2).

Wyk Ackergem.

den op een spontane of accidentele wijze ontstaan. Zo pleegde tegeldekker Jan van der Meerre op 7 november 1532 een roofmoord. Om zijn daad te verbergen stak hij het huis in brand waarna hij zelfs werd opgemerkt tussen diegenen die de brand probeerden te blussen. Nadat hij de stad was uitgevlucht werd hij tenslotte aangehouden te Lessen in Henegouwen. Omdat er geen juridisch geschil zou ontstaan tussen Gent en Lessen beval de landvoogdes de dader naar Brussel over te brengen alwaar hij naar de brandstapel werd verwezen (66).

David MAES

NOTEN

1. Ter vergelijking; het verbod om stro als dakbedekking te gebruiken werd te Brussel pas op 21 november 1550 uitgevaardigd.
2. Na een aantal betwistingen werden beide gilden in 1380 heringericht. Ze zouden pas terug samengevoegd worden, samen met de metsers, de plaasteraars en de steenhouwers en dit in 1540.
3. Deseyn Guido, Gids voor Oud Gent, Antwerpen, 1984, p. 421.
4. De Loose C., Korte Geschiedenis van de Gentse Brandweer (uitgegeven ter gelegenheid van 175 jaar Brandweer Gent).
5. Reglement Gemaekt bij Heer ende Weth der Stad Gent Nopende den Brand, van den 28. Augusti 1766. Tot Gend, By Jan Meyer geswooren Stads-Drukker op d'Hoogpoorte in 't gekroond Sweird.
6. De Loose C., Korte Geschiedenis...
7. Koning der Moorkinderen. Zie hierover : M. Van Wesemael, De Maagd van Gent, in Gh. T. 1976, nr. 5, p. 219, noot 5.; en : De wapenstok van den Koning der Moorkinderen, in Gh. T. 1984, nr. 6, p. 353 tot 355.
8. Lyste van alle de Gebuerten der Stad Gend alwaer Brandeemers moeten berusten :
Wyk op 't Zand.
 V. Brabanddam (4), Violettestraete (4), 't Zand (2), Het Kruyce (2), S. Lievenstraete (2), Raveschoot (2), S. Lievenspoorte (2), Keyserpoorte (2), Keyserstraete (2).
Wyk Gaereplaetse.
 In den Ham (4), West Steendam (4), Baudelooplaetse (4), Oude Vlaschmerkt (4), Wolvestraetjen (4), Vrydagmerkt (4), 't Gulden Hoofdstraetjen (2), Waeystraete (4), Gaereplaetse (4), Suyvelstege (2), Donkerstraetjen (2), Baudelooleye (2), Baudeloostaete (2).
Wyk Nieuwstraete.
 Oost Steendam (4), Nieuwpoortjen (2), d'Ykstraete (2), Vlaschmerkt (2), Korte Rudderstraete (2), Nieuwstraete S. Jacobs (2), Nieuwstraete S. Baefs (2), Beestemerkt (2), Kalvermerkt (2), Tusschen 't Pas (2), Guldestraete (2), Veirstraete (2), Crommehessche (2), Brauwstraete (2).
Wyk Tykstraete S. Pieters
 Petercellepoorte (2), Tykstraete (2), Veirgrippe (2), 't Spriete (2), Neerkautere (2), O.L. Vrouwe ad Radios (2), Bagattestraete oostzyde (2), Bagattestraete westzyde (2), Paellepelstraete (2).
Wyk d'Hoogstraete.
 Opper Hoogstraete (4), Holstraete (4), Middel Hoogstraete (4), Korte Hoogstraete Maria-land (4), Engeland ten Trappe (2), Leugemeet en Poorte (4), Begynegracht (4), Begyne-driesch (4), Peperstraete (4), Commynstraete Raeme (2).

Keure vrijgesteld van burgerwacht en kreeg hij daarenboven nog een "wekelijkse contributie zijn leven lang" op voorwaarde echter dat hij zich in geval van brand of alarm toch ter beschikking stelde van de magistraat.

Ook Joannes Jonckheere "backer van stijle wonende met zijn moeder op de Putte" hoopte op een vrijstelling van burgerwacht, nadat hij op 16 augustus 1750 samen met de uurwerkmaker Joannes van Royen een brand in het Belfort, veroorzaakt door een vuurpijl, had geblust. Zijn vraag werd echter afgewezen en hij moest zich tevreden stellen met twee pond groten (62).

Blijkbaar was het de gewoonte dat het stadsbestuur instond voor het "blussen" van de droge kelen van de hulpverleners. Op 8 september 1706 werd zelfs een bedrag van niet minder dan vijftien ponden, vijftien schellingen groten betaald aan Guille vander Vinckt "brandweer deser stadt... ter causen van bij hem ghelevert t'hebben thien tonnen bier aen de personen gheblust hebben den brant in de Holstraete, aen het Stadhuys ende in de caserrens (kazernen?) deser stadt" (63).

Een zeldzame keer werden de brandspuiten van de stad ter hulp gezonden naar een naburig dorp. Dat was onder andere het geval toen op 7 mei 1727 rond drie uur in de namiddag de kerktoren van Drongen door bliksem werd getroffen en in brand vloog. Bedenk daarbij dat hiervoor nog een ommetje moest gemaakt worden via Mariakerke, de Drongendreef was toen nog niet aangelegd, waarbij we het nut van een dergelijke operatie in vraag stellen (64).

Zoals we gezien hebben was onweer en de daarmee gepaard gaande bliksem nogal eens de oorzaak van een brand. In dit verband wijzen we nog graag op het bestaan van een eigenaardig werkje (65) waarin het verhaal kond wordt gedaan van een verschrikkelijk onweer te Gent op 18 augustus 1586 om twee uur in de namiddag. Daarbij zou een edelman letterlijk in de lucht geslingerd geweest zijn en in stukken gereten. Een houten huisje van een schoenmaker werd de lucht ingezogen alsof het "ein buschel flachs" (bussel vlas) was. Bovendien schrok een oude vrouw zich dood en verloren meerdere zwangere vrouwen "ihre leibsfruchten". Het onweer duurde niet minder dan twee uur.

Tot slot weze gezegd dat niet alle bran-

ze moest gevierd worden. Op 17 mei op de middag werden de stadsklokken een uur lang geluid. De kanonnen van het Spanjaardskasteel werden tot driemaal toe afgeschoten. Op het Belfort speelden 's avonds de "scharmeyers ende trompetten" en werden op de draak vreugdevuren ontstoken. Bij dit laatste ging het bijna fout want "daer rees brandt boven de weckers, maer hij was met groote arbeyt ende neersticheyt gheblust" (61).

De branden van 8 augustus 1644 en 4 november 1657 veroorzaakten, zover bekend, geen noemenswaardige schade aan het Belfort.

Toen op 2 mei 1705 omstreeks 5 uur in de namiddag, door blikseminslag, bijna gelijktijdig brand ontstond op het Belfort en de Sint-Niklaastoren werd er naderhand een nauwkeurig verslag opgemaakt aan de hand van getuigenissen van de blussers, waardoor ze oogden op een geldelijke bijdrage vanwege het stadsbestuur wegens bewezen diensten :

"Believe mijn ede. heeren schepenen van der Keuren der Stadt Ghendt te considereren de overgrootte deligencie in het blussen van het belfort, ende torre van Ste. Niclayskercké deser stadt, door den blixem ingerackt op den 2de meye 1705, voor dese navolgende wercklieden, te weten Jacques Willems, Pieter de Mey, Joos Verperre, metsers, Jan Bosschaert ende Maximiliaen Vantgens, dienders, Cornelis de Ghevisse ende Judocus de Meyere, timmerlieden, die waeren werckende inde ontrect ten huuse van Joe. de wede. Jan van Hecke, dier propertaris van is, hr. Anthone Soetaert, door wiens ordre wij wierden gecommandeert, op het ghesichte, in het uitwerpen van een mande greys (gruis), op den waeghen van Bertel de Nycker, door de voorn. diender ghesien, beneffens den voorn. Soetaert datter op het bovenste van het belfort in de perre (peervormig gedeelte van de torenspits) onder de dracke, was roock ende vier, opwelck gesichte, den voorn. Soetaert sito, met luyden stemme heeft geropen, sa mannen hastulder, hastulder, het belfort is in brand, vliegt dewaert, op welck wort wij onderschrvn. sito al zijn geloopen naer het belfort, tot boven toe, met mr. Pieter, den orlogimacker ende sijnen sone, bij den brant, in ende boven den beyaert, tot inde voorn. perre, die door de groote deligencie van voorn. Jacques Willems en de Pr. de Mey en Joos Verperre ende dienders, als ander persoons naer ons gecomen sijn, is geblust gheworden, naer welcke blusschinge de selve sijn ghelopen naer de kercke van St. Niclays daer den voorn. Jacques Willems den cleynen torre beneffens ander persoonen, in seer groot perickel van sijn leven, noch eens heeft geblust..."

Bij hetzelfde voorval beleefde de knecht van de uurwerkmaker van het Belfort een paar bange momenten want hij rende na de blikseminslag uit de stadstoren "met sulck een verbaestheyte ende alternatie seggende dat hij gesien heeft den blixem ende het vier ghecommen twis door den solder, boven de trommel staende, voor sijn voeten naer is ghevallen..."

Toen meesterkuiper Jan de Ro op 25 juni 1741 alleen een brand "in de derde balustrade van het Belfort" bluste werd hij hiervoor door de schepenen van de

Twaalfkamerenstraat

1566 : "Den XXVIen Maerte was binnen dese stede ten XII cameran grooten brandt, 's morghens ten zeven uren, daer verbrande wel XX huysen (50).

Sint-Veerleplein

1569 : "Den XXIen Meye 's nachts, verbranden up de Veerleplaetse neffens 's Gravencasteel vijf of ses huyskens (51).

't Fraters

1580 : "Den XIIIen Meye, 's morghens ten zes uren verbrande aen 't Fraters een groot stene huus, ende in 't blusschen, zoo vielder eenen gevel inne daer eenen onder doot bleef, ende wiert er vele ghequetst, die zeer corts daer naer storven (52).

Bij archeologische opgravingen ontdekte men nabij de Wijden Aard (nu Bisdomeplein) dat de bovenste laag een brandlaag was, wat er op wijst dat ook hier de rode haan ooit kraaide (53).

Het Wittocxhospitaal, dat zich vroeger bevond tussen de Bennesteeg en de Veld-, de St.-Niklaas- en de Cataloniëstraat, verdween bij een grote stadsbrand in 1176 (54).

Naast Antoon Sanderus, maken ook nog andere bronnen gewag van een grote brand buiten de Zandpoort in 1360 : "... zoo berrendet zeere te Ghent den XIIJ April buuten de Santpoorte, bij der Bylooke an de Gansdriesch, ende was 's nachts.", "Anno LX, IXden Meydach, zoo verberende binnen Ghent buyten Santpoorte wel IIIc huusen ende datter bleef stane branden binnen acht daghe daer naer" (55).

In hetzelfde stadsdeel, meer bepaald in de Brandstraat - het ontstaan van de naam zou volgens sommige auteurs niets te maken hebben met ons onderwerp - woedde in 1567, volgens Marcus van Vaernewijck in zijn "Beroerlijke Tyden", een brand langs beide zijden van de straat "ende up de strate, daer men ghaet naar 't Papeghaeyhuys ende 't straetkin achter die taverne". Een twintigtal armoedige, met stro bedekte huisjes gingen toen in de vlammen op (56).

Het klooster van Galilea (hoek Hoogstraat met Holstraat) werd tweemaal door brand geteisterd. Een eerste maal in 1515 "up Ste. Michielsdach" waarbij de kerk in de vlammen opging (57). De tweede keer, in 1541, was het de brouwerij van het klooster die door brand vernield werd (58). Ook molens bleven niet gespaard. Dit was o.a. het geval in 1764 met de oliemolen, die tussen de twee Muidepoorten stond en eigendom was van Carolus Benthuis (59).

De voorloper van de huidige opera nl. de Sint-Sebastiaansschouwburg, gelegen aan de Kouter, werd op 16 december 1715 door brand vernield (60). Het Belfort, uitkijkpost bij uitstek voor het ontdekken van branden, werd ook een aantal keren door brand getroffen.

Toen op zondag 16 mei 1585 te Kalo een overwinning werd behaald op de Geuzen, meenden de schepenen van de Keure van Gent dat dit op passende wij-

Muide

1569, 28 november, tussen middernacht en één uur : het achterhuis van een pottenbakker (39).

Vismarkt

1479 : "in dit jaer berrende te Gent up de Vismaert 't Haenkin ende de Merminne (ende 't Veerkin) ende daer verbrande inne Pieter Verreken ende zijn wijf, ende bij dien brand was de Vismaert vermeerderd" (40).

1536 : "Den 20 october, des vrindachs 's nachts, ten elf uren, verberrend het Vischcoopershuus up de Vischmaerct en daer woende daer inne Jacob Impens fs. Jacobs, apotecaris, daer lach 't huus een advocaet van der camere van den rade ende spronck uter veinstre, achter up 't watere, van der tweester stagien, ende starf van den spronghe, ten huuse van meester Laureyns Bybau, chirurgien" (41).

Buiten de Braampoort

1521 : "...duer de Braempoorte deser stede verberrende een huus up Ste Bastiaensdach 's nachts, daer inne verberrende de man van den huuse, ghe-naemt Mer. Jan de Jonghe" (43).

Sint-Lievensstraat

1536 : "Up den XXIIIen juny, up Ste Jansdach in middenzomere, was naer noene, ontrent de drie uren grooten brandt up Sente Lievinsstrate over beede de zijden sodat men niet ghepasseren en conste van den groote hitte" (44).

"Up Sente Jans Baptistendach, in den brandt van Sente Lievinsstrate, vooren ghenompt, viel eenen stene ghevele inne, daer onder dood bleef Lievin de Buck, broeder van Pieter de Buck, officier (45).

Ekkergem

1540 : "op den selven dach (XXVII ougste) was grooten brant te Eckerghem bij der Kercke (46).

Veldstraat

1545 : "Item den Xen in December berrende 't huus in de Veltstrate op den houc van der Conduutstege toebehoorende Jacop van Keymeulene, 's avonts tusschen vijven en sessen" (47).

Holstraat

1545 : "Item, in 't voornoemde jaer, den XVII in lauwe berrende te Ghent in de Holstrate, ende was leelicken brant 's achternoens ten drije ueren, ende daer verberrende wel XV of XVI huusen" (48).

Buiten de Walpoort

1562 : "In dit jaer op eenen vrijdagh, 's avonts tusschen de neghen ende tien uren, was grooten brandt buuten de Waelpoorte, zoo datter afberrende twee soo drij huusen ende eenen stal, daer inne dat verbranden twee peerden en vijf hoornebeesten (49).

Ganzendries

1341 : "op den Gansdriessche bij der Bijlocke, daer nu staet het clooster van Sint-Agnete" (16).

1353 : 300 huizen werden getroffen en de brand woedde acht dagen (17).

Sint-Pietersdorp

1353 : de kerk O.L.V. St.-Pieters. Acht dagen later het dorp zelf waarbij een aantal slachtoffers vielen (18).

1361, 3 mei : " 't Sente Pieters te Spriete" (19).

1368 : een grote brand veroorzaakt door het "synghelen" van een varken (20).

1371 : op Palmzondag (21).

1375 : de kerk en de kloosterkerk (22).

1376 : St.-Pietersdorp en Stalhof. Daarbij zouden "vijf duusent huusen" in de vlammen zijn opgegaan, cijfer dat ons fel overdreven lijkt (23).

1378 : vijfhonderd huizen van het dorp. Mogelijks gaat het hier om dezelfde brand als in 1376 en is één van de twee jaartallen foutief (24).

1564, 8 juli : het altaar van O.L.V. St.-Pieterskerk, zonder verdere schade aan de rest van de kerk (25).

Sint-Pieters-Aalst

1353 : acht dagen na de brand in het St.-Pietersdorp en waarbij honderd huizen afbrandden (26).

Sint-Baafsdorp

1355 : - (27)

1365, 't half Sporkle (28).

1366, 25 april : "zo groot dat bijcans gheheel 't durp af ghinc" (29).

1420, in de "synxenweke" (30).

1487, 15 september om 10u. in de voormiddag : "ende daer verberrende het dan hondert huusen" (31).

1532, op "Sente-Denijs-avont". De brand ontstond in een smidse (32).

1533, 30 september om 12u. 's middags : "den Helleme" (33).

1533, 16 sporkele, 's avonds om 8 uur : "verberrende eenen oly meulen van inviere buyten Sente Baefs toebehoorende eenen Jan Eeckman (33).

1564, 29 lauwe : "verberrende de herberghe ghe-naempt de Zwane 't Sente Baefs van inviere" (34).

Jacobijnenklooster

1380, 3 juli : de toren (35).

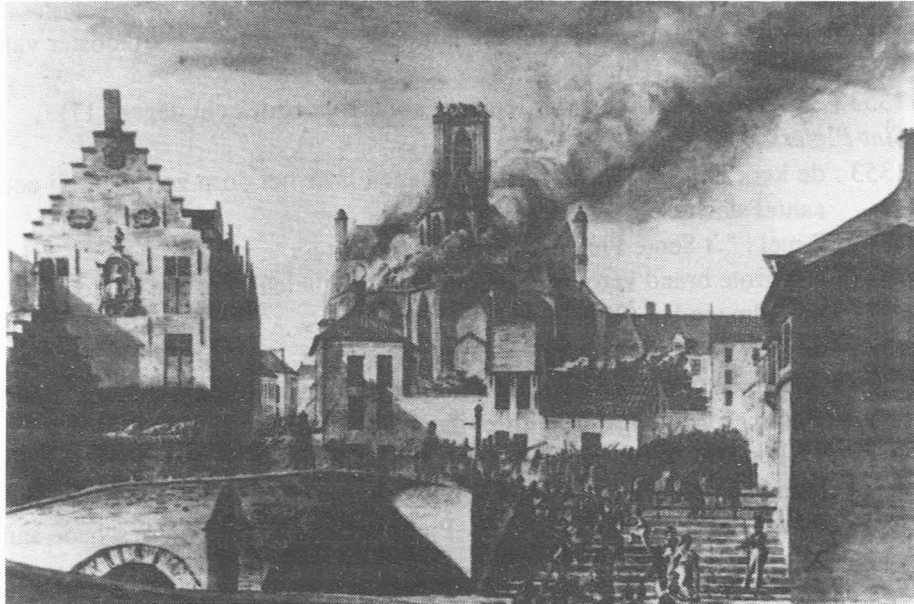
Sint-Niklaaskerk

1408 : het zuidtorentje (36)

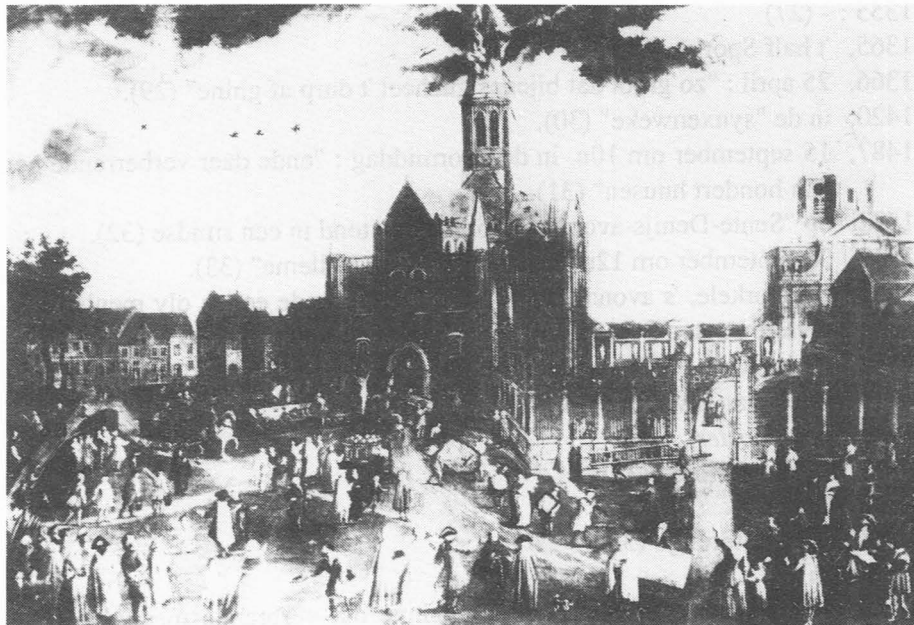
Meerhem

1452 : "die begonste op Merhem, waer inne dat verbrande meer dan drye hondert huusen, de scepen in 't watere, de capelle ten Nootgods, de Papestraete an beede zijde en wel half 't Nieuwland" (37).

1515, september : de brouwerij van het "clooster up 't Meerhem" (38).

Brand Sint-Baafskathedraal op 1 juli 1640. Aquarel van Jan Joseph Wynants. (Stadsarchief Gent - Atlas Goedgebuer - W62bis).

Gezicht op de torenbrand van de, nu verdwenen, O.-L.-Vrouwkerk - Sint-Pieters in 1733. Anoniem schilderij. (Stadsarchief Gent, Atlas Goedgebuer L23/4b).

gorieën maar al te veel in de weg. Of hadden de "heren" bij het nablussen liever geen pottenkijkers in hun omgeving?

Door het vrij spektakulaire aspekt van de meeste branden worden we niet alleen nu nog regelmatig ingelicht door de pers. Ook heel wat kroniekschrijvers hebben in hun geschriften gewag gemaakt van deze gebeurtenissen.

Voor wat er zich te Gent terzake zoal heeft voorgedaan zijn we ons licht gaan opsteken bij o.a. het "Memorieboek". Een vermelding in deze kronijk, die echter niet zozeer is thuis te brengen onder de noemer "brand" maar die toch het noteren waard is, deed zich voor in 1515 : "Den XIII september vielder vier uter lucht, ende maecte eene clærheyt als of 't dach hadde gheweest" (12). Of we dat "vier" zo letterlijk moeten opnemen betwijfelen we sterk. Mogelijks was er hier sprake van het verschijnsel poollicht, maar zeker zullen we het nooit weten.

Voorbeelden waarbij omstreeks hetzelfde tijdstip gelijktijdig op diverse plaatsen in de stad een aantal branden uitbraken, zijn eerder zeldzaam te noemen. De gevallen die bekend zijn werden dan ook meestal veroorzaakt door het inslaan van bliksem. Hierbij werden de hoog boven de andere gebouwen uitrijzende torens het eerst getroffen.

In de nacht van dinsdag op woensdag 28 november 1569 ontstond tussen middernacht en één uur een brand in het achterhuis van een pottenbakker op de Muide. Diezelfde nacht, tussen drie en vier uur, brak "een groot ongheweerte ende tempeeste van winde, donder, blixem ende haghelsteenen" uit. Door het inslaan van de bliksem vatten de torens van Ekkergerkerk en van de abdij van Baudelo vuur. 's Avonds tussen zeven en acht uur was het de beurt aan "Onser Vrouwekercke op Sente Pieters", zonder veel erg echter (13).

Op 1 maart 1588, tussen drie en vier uur in de namiddag "begonst het zeere te sneeuwene, ende ontrent den vier uren sneedet zoo zeere dan men nauwe door en sach, ende het donderde zeer gruwelick om hooren, ende ontrent den vijf uren brande de turre van St. Janskercke boven aen de upperste turrekens van den voorseiden blixeme, maer het wiert terstont met grooten neersticheyt gheblust, ende daer was oock brandt ter zelve tijdt in den turre van onze Lieve Vrouwekercke op Ste Pieters, heerlichede" (14).

Het was trouwens niet de enige keer dat de Sint-Janskerk (de latere Sint-Baafskathedraal) door brand werd getroffen. Ook in 1586 en in 1602 werd de toren door bliksem getroffen. In 1640 brandde in amper vier uur tijds het dak van de kerk af : "de heele cappe van de cathedraele kercke van Sint-Baefs brandde af, van voren anden grooten choir tot achter ande mueren van onze Vrouwe capelle, daerin begrepen den cleynen thorre, ghezeyt den Pellicaen, staende op het cruys vande Kercke." (15)

Verder noteerden we nog voor :

Naast het waarschuwen van de notabelen was het de taak van de nachtwakers de inwoners van hun wijk te verwittigen dat er brand was. Doordat iedereen, gezond van lijf en leden, verplicht was hulp te bieden, liepen soms hele stadswijken leeg. Diezelfde nachtwakers moesten er dan op toezien dat er van de afwezigheid van de inwoners geen misbruik gemaakt werd om diefstallen te plegen (art. 21).

De tamboers van de achttien compagnieën moesten van zodra ze de signaalklok hoorden, onder het slaan van de trom hun huis verlaten en alzo gans hun wijk aflopen.

Naast de metsers, de tegeldekkingen, de schaliedekkingen, de timmerlieden en de schippers, die ter plaatse kwamen met hun respectieve werktuigen (art. 40), stond het korps van de biervoerders in voor het vervoer van water. Hiertoe gebruikte ze biertonnen die ze leenden van de wit- en bruinbierbrouwers of de kuipers (art. 34). De schippers kregen de specifieke taak toebedeeld de brandspuiten te bedienen (art. 41). Ingeval de waterbronnen te ver afgelegen waren gold de verplichting dat de inwoners van de wijk tonnen of kuipen voor hun woningen moesten plaatsen (art. 38).

Ter voorkoming van diefstal werden op de plaats van de brand zelf de "Hallebardiers" ingezet (art. 35). Bovendien was het aan ieder verboden de aanpalende huizen te betreden (art. 39). Van zodra de signaalklok had geklept werden de stadspoorten en de waterbomen gesloten en werden ze pas terug geopend na het blussen van de brand (art. 44). Plunderaars werden onmiddellijk opgesloten en berecht (art. 58).

Het was ook verboden zich gewapend in de omgeving van een brand te bevinden. De overtreders werden bedacht met een boete van honderd patacons en ingeval ze deze niet konden betalen met een lijfstraf (art. 37). Van een gelijkaardig verbod is er ook reeds sprake in 1540 : "Item, den XXVIII der voornoemde maent (hooimaand) deden scepenen ghebreder, waer 't bij aldien datter brant gherede binnen der stede, dat niemand met stocken ofte andere ghewerre ten brande commen en soude, dan alleenelic met hoofwapene om werre te biedene, sonder de ghene die van heere ende wet weghe daer to ghecommitteert waren, die mochten wel met stokken ende ghewerre commen..." (11)

Dat men van blussen dorst krijgt werd ook in het reglement niet vergeten. Aan iedere nering werd tien gulden betaald om "onderlinge verteert te worden als na oude gewoonte" (art. 42). Daarnaast werden nog eens drie gulden gegeven aan de tien personen die zich het meest hadden ingezet (art. 43).

Eén artikel moet waarlijk bij heel wat hedendaagse emancipatieactivisten de haren ten berge doen rijzen. We citeren het artikel 36 letterlijk : " Word ook wel ende expresselyk geinterdiceerd aen alle Vrouwpersonen ende Kinderen hun te laeten vinden ontrent de plaetse alwaer den Brand is vooregevallen, op pyne van in Vangnisse gecolloqueert te worden". Blijkbaar liepen beide cate-

hun boekje wat betreft snelheid te buiten gingen met het gevolg dat meer dan eens de spuit bij aankomst alle dienst weigerde. Bijgevolg werd hen opgelegd slechts zo snel te rijden "soodaniglyk dat die gemakkelijk zullen kunnen geaccompagneert worden van eenige paters van de respectieve kloosters" (art. 33).

Voor het werken met de brandslangen werd een directeur aangesteld die het bevel voerde over tien mannen. Om zich te onderscheiden van andere burgers moesten deze een witte band dragen waarop de wapens van de stad waren aangebracht (art. 52). Na het beëindigen van de bluswerken mocht niemand de plaats verlaten met blusmateriaal bij zich. De Koning der Moorkinderen zorgde voor het verzamelen ervan en dat het naderhand op de juiste plaats terecht kwam (art. 53).

Er werden ook een aantal voorzorgsmaatregelen in het reglement voorzien : de gebuurtedekens b.v.b., die in hun omschrijving een waterloop hadden, waren verplicht bij vriesweer een opening, ter grootte van vier vierkant voet, in het ijs vrij te houden.

Ook moesten in het Belfort de waterbakken door de bewakers en het ander personeel op peil gehouden worden (art. 12).

In geval van brand bij nacht moest er voor verlichting gezorgd worden. Zo moesten er steeds twee dozijn fakkels van spiegelhars voorhanden zijn op de "Kamer van de Officiers van de Hoofdwacht bij het Stadhuis" (art. 13).

Voor de verlichting van het stadhuis hingen er twee lantaarnen in de grote zaal van het College van de Keure, één in de zaal van het College van Gedele en één in de zaal langs de kant van de Poeljemarkt die door de huisbewaarders moesten aangestoken worden (art. 20).

De "Stadswaekende Mannen" hadden als taak de fakkels van de Hoofdwacht over te brengen naar de plaats van de brand alwaar ze enkel aan de schepenboden van de Keure mochten uitgedeeld worden (art. 28). De schepenboden hadden thuis twee fakkels voor het geval ze hun meesters (de schepenen) thuis moesten afhalen en vergezellen naar het stadhuis (art. 27) alwaar deze vergaderden om te "beraemen de middels tot het blusschen" (art. 15).

De gildebroeders van Sint-Joris, Sint-Michiël, Sint-Sebastiaan en Sint-Anthone verzamelden in hun respektievelijke gildehuizen "alleenelyk voorsien van zygeweir". Daar moesten ze de orders van het College afwachten (art. 16).

De brandwacht op het Belfort werd verzekerd door een trompetter en een klokkenluider. Tijdens de zomer (van half maart tot half oktober) van tien uur 's avonds tot vier uur 's morgens en tijdens de winter van acht uur tot zes uur. De trompetter moest na het slaan van ieder uur op de vier hoeken van de toren op zijn trompet blazen (art. 17). Indien ze een brand opmerkten moesten ze alarm slaan "met het steken van het Trompet, ende het klippen van de ordinaire Signaclklokke" (art. 18). Bij nacht werd de richting van de brand aangeduid doormiddel van het uitsteken van een lantaarn (art. 19).

te gebruiken (art. 8).

Wanneer de brandklok klepte moesten de broeders van de kloosters waar er brandemmers voorradig waren en de dekens van de gebuurten er voor zorgen dat deze naar de plaats van de brand gebracht werden. Na het blussen was het de taak van de Koning der Moorkinderen om de emmers naar de kloosters terug te brengen. Voor de gebuurten was het de "knaepe" die hiervoor moest zorgen, waarvoor hij drie stuivers per emmer betaald werd (art. 29).

Tijdens het blussen dienden de aanwezigen twee rijen te vormen. De ene rij gaf de volle emmers door, de andere rij de lege (art. 46). Bovendien moesten beide rijen zover mogelijk van elkander verwijderd blijven als de breedte van de straat het toeliet (art. 47). Bij het doorgeven van de gevulde emmers was het verboden anderen opzettelijk nat te maken, het water te verkwisten en te pas of te onpas de emmers naar elkaar te gooien "op pyne van arbitrairelyk gestraft te worden" (art. 49). Het gebeurde wel eens dat diegenen die de lege emmers doorgaven ze gewoonweg in het water kieperden in plaats van ze aan de man aan de waterkant te geven waardoor er heel wat verloren gingen. Zij die het toch deden kregen de rekening van de schade gepresenteerd (art. 50). Bij iedere brand werden er zes personen aangeduid die aan de steiger of waterkant de emmers moesten vullen. Tijdens de zes zomermaanden kregen ze voor hun werk twee gulden, tijdens de zes wintermaanden drie gulden uitbetaald (art. 51).

Over de stad verspreid waren ook een groot aantal brandladders voorhanden (9). Men had ondervonden dat bij de meeste branden hooguit vijf a zes ladders nodig waren en de aanvoer van alle ladders naar de plaats van de brand voor chaotische toestanden zorgde in de smalle straten. Daardoor werd bepaald dat slechts de ladders met bijbehorende brandhaken van de zes meest nabijgelegen plaatsen zouden mogen ter plaats gebracht worden (art. 30). De voerlieden die ze vervoerden en naderhand terugbrachten werden beloond met twee gulden. De twee voerlui die eerst ter plaatse waren kregen het dubbele (art. 31). Wel moesten ze er voor zorgen hun karren zo ver als mogelijk uit de buurt te houden en moesten ze zich opstellen in één rij langs de ene zijde van de straat zodanig dat er nog ruimte was om de brandspuiten door te laten en het aangeven van water niet te beletten. Bovendien was het hen verboden hun ladders te lossen vooraleer men ze echt nodig had (art. 32).

De brandladders werden niet altijd gebruikt waarvoor ze bedoeld waren. Bij een overstroming te Gent in januari/februari 1774 werden er heel wat gebruikt om de voeten droog te houden, wat voor gevolg had dat er naderhand een aantal naar het haardvuur moesten verwezen worden (10).

De meeste brandspuiten waren ondergebracht in een klooster meer bepaald in een ruimte waarvan de deur op straat uitkwam. De sleutel van deze deur werd bijgehouden door de portier van het klooster (art. 10). Het gebeurde wel eens dat de voerlui die de spuiten vervoerden in hun ijver om snel ter plaatse te zijn,

ter ons deur. "Strooisel veur hulder konijnen!" zeiden ze, maar ik wist wel beter, je moest je zo wat van den domme gebaren.

Mijn moeder had op de Drongensteenweg bij de huurhouderij Carels recht over de Kaarderijstraat een "Landau" gehuurd met twee paarden en twee koetsiers voor 3 uur. Die werd op de dag van de "prijsdelinge" naar de Acaciastraat gestuurd.

Aangezien de Accaciastraat een volksschool was, en geen betalende school, ging de prijsuitreiking niet door in het theater, maar op de school zelf. In de feestzaal stond een scène en ik weet nog goed dat we het Nonnenkoor uit Nabukodonosor moesten zingen. Mijn leraar daar in het 6de was Oscar Hospie. Directeur Weynants zei daar dan een woordje en ook de meester. De kinderen van de klas hadden "uitgelegd" en een "gerbe" gekocht. Dat was niet hetzelfde als nen "boekje". Een "gerbe" was opgestoken en bewerkt, toegebonden en was ook veel duurder. Het lijkt zowat op dat wat kampioenen bij wedstrijden krijgen. Daar kreeg ik dan ook nog mijn rapport, mijn diploma en de boeken. Op de eerste rij, weet ik nog, zaten de notabelen en in het midden van de tweede rij mijn ouders. Wij mochten de eerste buiten komen en wij maar zwaaien in de koets!

Wij waren in de buurt tamelijk goed gekend en aangezien we de koets toch voor 3 uren hadden, ging het : café in - café uit. Zo deden we o.a. "'t Boldershof", "Helpt Uzelve", "De Sneppe" op de hoek van de Appelstraat en café-coiffeur "'t Bareelke". Dat was geestig. Wij waren haast "zotgefrit" in de chocolade en murwedronken in de "Safarkes". Het was zò dat het eerste rondje van 't café voor de primus was en dan trakteerden de ouders terug. Soms kreeg men wel al eens van de een of andere 5 fr. in de handen gestopt en ik herinner me zelfs dat ik toch een paar keren 20 fr. gekregen heb. Dat was toen heel veel geld. Wat ik ook al van in de koets in de gaten had, was dat er op alle hoeken iemand stond die "uitkijk" speelde en zei : "Ze zijn daar!" of "ze zullen gaan komen!"

Toen we dan uiteindelijk de straat binnenreden, zagen we het spandoek en de vlaggen. De koets reed tot op het einde van de straat, voorbij mijn huis en draaide zich om langs de goede kant te staan. Omheen de deur was een "gloriëtje" gemaakt, een soort baldakijn. Men had het lis met koorden aan een soort stelling van pannelatten vastgebonden. Daarboven hing een bord met : "HULDE AAN ONZE PRIMUS - VIVAT HENRI!" Eén koetsier bleef op de bok zitten, de andere stapte uit en deed de deur van de koets open. Op dat moment zei mijn vader : "Rechte staan en Uw boeken vasthêwen!" Een meisje las toen "den dicht" voor, waarin ik en mijn ouders in alle talen bewierookt werden. Dat was heel mooi geschreven op een dubbel blad. Ik kreeg weer "nen boekje" en een "gerbe" en de gebuurte gaf zijn cadeau af. De voordeur stond al open en ik moest mijn boeken in de voorplaats op de tafel leggen. Toen stuikten de burens binnen. Ik weet nog dat ik een "sous-main" kreeg, een papiersnijder,

een vloeiblok, een inktstel op marmereen voet, een Brepols woordenboek en een "Petit Larousse Illustré". Natuurlijk werden er "druppelkes" uitgedeeld en het trottoir stond vol kleine gasten die op hun limonadeke stonden te wachten.

Mijn vader speelde muziek in "Helpt Uzelven" en zo'n 20 man kwamen ons een serenade geven. Zij waren vergezeld van de voorzitter, Dhr De Rudder en zijn echtgenote. Zij lazen ook een "dicht" voor en ik kreeg nog een woordenboek. Die kwamen dan ook binnen. Mijn vader was in de brouwerij "Aigle-Belgica" in de Nieuwe Wandeling om een blok ijs geweest, zodat we thuis twee waskui- pen staan hadden, de ene met pintjes, export was dat toen, en Rodenbach en in de wasketel stond jenever van "De Vier Azen" en "Bruggeman". Ge kunt wel denken dat de muzikanten met hun goesting bleven hangen. Mijn grootmoeder had drie grote platinebroden gebakken. Mijn vader werkte op een katoenfabriek waar ook veel mensen van "den buiten" werkten en daar had hij een pot hoofdvlees en een kilo gehakt van de boeren kunnen op de kop tikken. Er was voor iedereen welgeteld 1 (één) boterham. Er was danig veel volk, zeker met al die muzikanten.

Er is daar toch een vriend of twee van mijn vader blijven hangen en Charel begon met de klarinet op het trottoir te spelen. Emilie "Blad", een vrouw van om en nabij de 50 jaar, wiens man "gazettendrager" was - vandaar de bijnaam - had vroeger nog in de café-chantants gezongen en die kende ook sketches. Men vroeg dan : "Zing ne keer van de petaoters" of "Vertel ne keer van 't sakochke" en gezien er daar soms aangebrande teksten bij waren, zeiden mijn ouders dat we mochten gaan spelen. Wegens de liedjes met de dubbele bodem natuurlijk. Wij hadden toen al "een lief" en aangezien dat we zo'n beetje "de sterre van 't plein" waren, maakten we er natuurlijk gretig gebruik van. Er gebeurde daar niets verkeerd hoor, maar we speelden "pand", waarbij iemand een opdracht moest uitvoeren. Kon hij dat niet, dan moest hij of zij iets in pand geven. Daarvoor moest dan weer iets gedaan worden en daar maakten wij gebruik van om de meisjes een "toezeke" te ontfutselen.

's Anderendaags werd het "gloriëtje" afgebroken, maar de prijzen bleven staan, zodat iedereen kon komen kijken of zijn cadeau met zijn kaartje wel goed in 't zicht stond! Zo kreeg ik nog een leren boekentas, wat zeer waardevol was in die tijd, een doos met 6 potjes écoline, een passersdoos, een T-lat, een doos waterverf van Taelens, een portefeuille, een "porte-plume réservoir" met zo'n metalen hefboompje, een "porte-mine" en een schaar en papiersnijder.

De bloemen moesten ook blijven staan. Die stonden in een paar emmers water. Het waren hoofdzakelijk lelies, gladiolen en dahlia's met van die hele kleine witte bloempjes tussen. Bij sommige zaten er ook goudbloemen en pioenen tussen. Na twee dagen stonk dat als "d'helsche duvels".

Het volgende schooljaar mocht ik gratis naar de betalende school van "'t Begijnhof" (de Stedelijke Lagere Hoofdschool Dr. Decroly-Instituut op de Begijnhofdries te Gent) waar Dhr. De Moor toen Directeur was. Daar heb ik het

7de, 8ste en 9de lj. doorlopen. Daarna deed ik mijn ingangsexamen voor de Rijksnormaalschool in de Karel Lodewijk Ledeganckstraat te Gent en daar was ik ook de eerste. In 1950 behaalde ik het diploma van onderwijzer en na een maand Jacob Van Maerlantstraat begon ik in het 5de lj. van de Oefenschool in de Ledeganckstraat. Na mijn legerdienst gaf ik les in de stadsscholen van de Keizer Jozef II-straat, de Eendrachtstraat en tot 1966 in "'t Begijnhof". Toen deed ik mijn examen als inspecteur. In 1967 werd ik als kantonnaal inspecteur voor Gent II voor het gesubsidieerd onderwijs aangesteld, t.t.z., stedelijk-, provinciaal- en vrij onderwijs. Deze functie oefen ik tot op vandaag nog uit." Dhr. Van Paemel geeft ons nog de bedenking mee dat de mensen in zijn "cité" mekaar heel erg nabij stonden en hielpen, bij ziekte, geboorte, men liep bij mekaar binnen, men kreeg de sleutel van burenen, 's zomers zat de hele straat uit, men kende mekaar door en door, vandaar ook het gezamenlijk feestvieren.

Eddy LEVIS
(t Vervolgt)

Dhr. E. Levis zoekt origineel fotomateriaal en belevenissen i.v.m. **Gebuurtefeesten**, niet te verwarren met de commerciële braderieën van tegenwoordig. Wie snuffelt eens in zijn familiealbum of oude schoendoos? Er moet vast wel iets tussen zitten dat bruikbaar is. Het is de bedoeling om, al naar gelang de oogst, één of meerdere artikels te schrijven over de volkse gebruiken zoals de stoeten, volksspelen, plechtigheden, versierde straten, gecostumeerde groepen, de kîskesstoet, de mastklimming, het zaklopen, de pataotermoers, het appelbijten en noem maar op. Mijn interesse gaat vooral naar de vijftigerjaren en al wat er aan vooraf gaat. Wie kiekjes bezit neemt rechtstreeks contact op met Eddy Levis, Knotwilgenlaan, 26, 9032 Gent-Wondelgem, tel. 091/539470. Schenkers, bruikleengevers en informanten worden al vast bij voorbaat feestelijke bedankt.

ALBERT BAERTSOEN

In 1991 is het 125 jaar geleden dat Albert Baertsoen geboren werd. Toen dit 100 jaar geleden was wijdde Pierre Kluyskens een artikeltje aan deze artiest. Wij herpubliceren het hier met de vriendelijke toestemming van de familie Kluyskens.

Gent heeft te allen tijde schilders en dichters geteld die de stad hebben bezongen met woord, lijn, rijm en kleur en die getracht hebben het klimaat van deze eigenaardige en enigmatische stad, die sommige begrijpen zonder ze te beminnen, en andere beminnen zonder ze te begrijpen, uit te drukken en aan hun publiek mede te delen.

Weinigen zijn er in geslaagd; de enen hebben het niet verder kunnen brengen dan een koud, banaal beeld, van een fotografische precisie, andere zijn blijven vasthaperen in het pittoreske of anekdotische van straatjes en steegjes, andere nog hebben het Gents stadsbeeld naar hun eigen gedachten- en kleurenwereld geloosd en hebben ons niets anders dan een verkeerd of verminkt aspect van de Arteveldestad kunnen schenken.

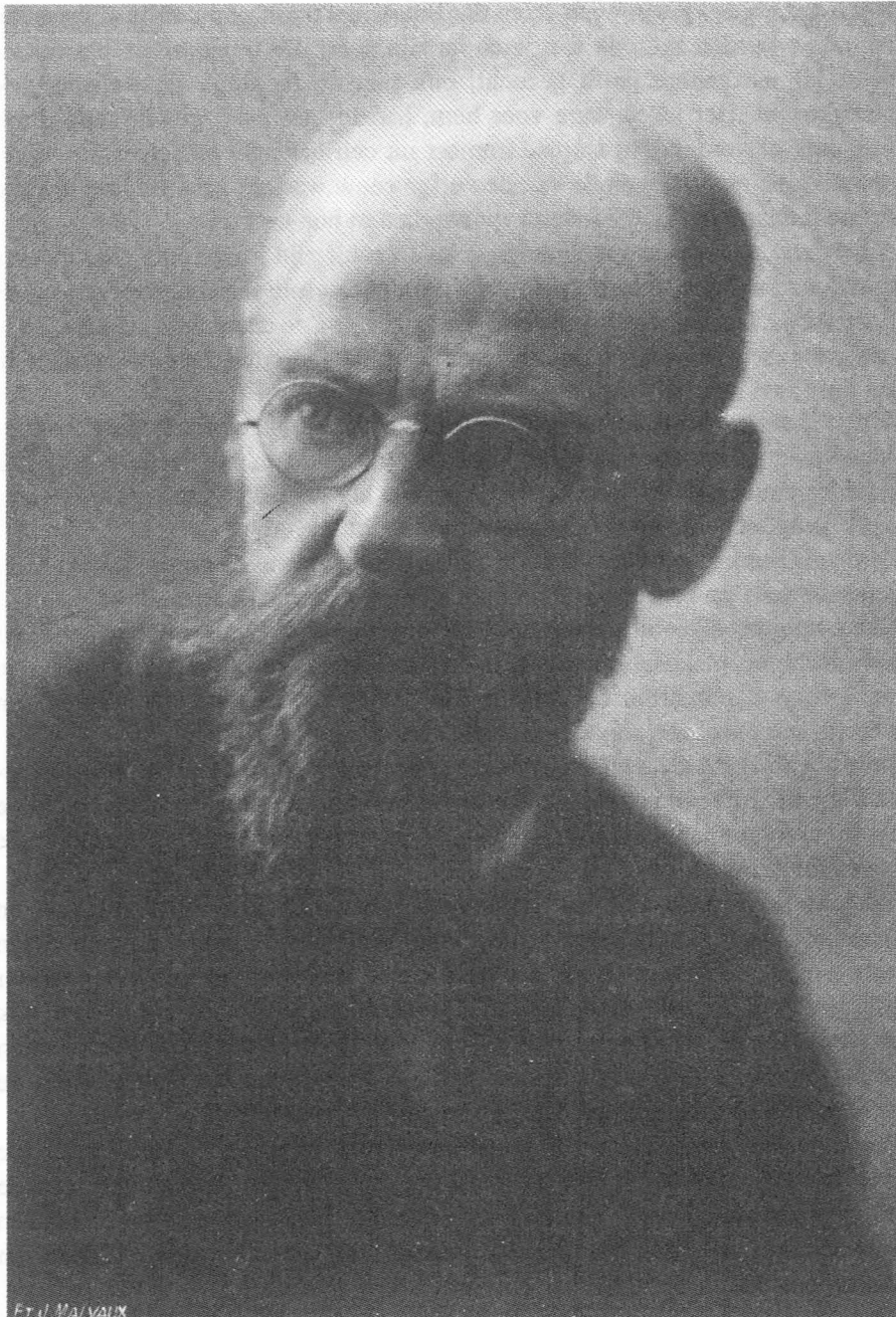
Wellicht is Albert Baertsoen de enige geweest die Gent tot in zijn kleinste, verborgen vezels heeft begrepen en in zijn ware gedaante heeft geschilderd. Zijn karakter, zijn temperament, zijn sensibiliteit waren als de weerspiegeling van de lucht, de atmosfeer, het klimaat, de kleur van Gent. Hij heeft zijn temperament, zijn hand, zijn penseel geen enkel geweld moeten aandoen om dit beeld van Gent te creëren en op te wekken.

Baertsoen heeft andere stadsgezichten geschilderd, in Brugge, Nieuwpoort, Veurne, Middelburg, Terneuzen, Luik : het werden dode doeken zonder meer. De eerste oorlog bracht hem, als vluchteling, naar Londen. De stad die een Claus bekoorde, heeft Baertsoen onverschillig gelaten.

En nochtans was de lucht er ook grijs, hij vond er een grauwe hemel, mist, regen, smeltende sneeuw, maar nooit ontstond er tussen de stad en de kunstenaar een reëel contact, een wederkerige interpenetratie. Baertsoen heeft Gent nodig gehad om zich uit te drukken en uit te leven.

Het was dit jaar, een eeuw geleden dat de beste en schoonste vertolker van onze stad werd geboren, en menig kunstliefhebber had de stille hoop gekoesterd dat Gent, bij die gelegenheid, een retrospectieve tentoonstelling van zijn oeuvre zou hebben ingericht.

Ons Museum voor Schone Kunsten, dat een dertigtal werken van de meester bezit, ware het geschikte kader geweest voor een dergelijk ensemble; andere musea en privé verzamelaars zouden zeker niet geweigerd hebben de meest representatieve werken van Baertsoen af te staan. Met Baertsoen te huldigen had de stad ook zichzelf gehuldigd.

Albert Baertsoen 1866-1922. Foto uitgeleend door het Museum voor Schone Kunsten van Gent.

Het moet ergens geschreven staan dat Baertsoen nooit populair is geweest en het nooit worden zal, ook niet jaren na zijn dood. De populariteit, het sukses heeft hij ten andere nooit gezocht, ook niet de faciliteit, de welstand, de gemakzucht. Het leven ware voor hem, had hij het maar gewild, een dolce farniente geworden. Hij stamde immers uit een bekende en schatrijke nijve-raarsfamilie en op het einde van de vorige eeuw was het geen traditie te Gent dat de industriëlen zich zouden kapotwerken in hun bedrijf.

Albert zou zijn vader opvolgen en zelfs toen hij zijn inzicht kenbaar maakte schilder te worden, maakte men zich geen al te grote familiale zorgen bij de Baertsoens. Het was een kwade bui, een gril en dra, zo dachten zij, zou de jonge Albert penseel en verf vaarwel zeggen en afgevaardigde-beheerder worden in het familiaal bedrijf.

Albert Baertsoen was echter een Gentenaar uit een stuk, d.w.z. koppig, volhardend en opgewassen tegen een paar lelijke stoten in het leven. Hij wilde schilder worden en hij zou het worden, wat het hem ook aan vernederingen, werk, ontgoochelingen en miskeningen mocht kosten.

Zelden is een kunstenaar zozeer de slaaf van zijn kunst geworden, zelden heeft een schilder zich zo koppig afgebeeld op zijn werk als Baertsoen. Hij heeft er elke vreugde, elke blijmoedigheid bij verloren : wie, als hij het deed, de technische en plastische volmaaktheid nastreeft, nooit tevreden is over zijn werk, zich doodmartelt op het kleinste detail, zinkt geleidelijk weg in een wereld, een psychose zonder glimlach, zonder zon.

Reeds in zijn prilste jeugd is Baertsoen geboetseerd geworden door een kunstenaar die de grijze boven de blauwe hemel verkoos, de kille avonden boven de heldere morgendauw, de regen boven de helderwitte sneeuw, de melancholie boven de glimlach.

In het atelier van Gustaaf den Duyts, de neerslachtige schilder, de eenzame en miskende, heeft Albert Baertsoen oneindig veel geleerd, vooral op gebied van sensibiliteit, den Duyts heeft het realisme in de kunst op een nieuw spoor gebracht en Baertsoen zal de les van zijn meester steeds indachtig blijven, ook de atmosfeer die heerste in het atelier van den Duyts. Het zijn de geest van en de herinnering aan die kunstenaar die hem later zullen beschutten tegen de modegril en de uitspattingen van een Import-Impressionisme.

Een ander leermeester zou zijn talent en gemoed oriënteren : Jean Delvin, de man van de techniek en van de methode, de belichaming, de codex van de teken- en schilderkunst. Van en bij hem leerde Baertsoen eerbied te hebben voor de vorm, voor de afwerking, voor de tucht bij het ordenen en schikken van de kompositie.

De jonge schilder zou zich later nooit meer kunnen of willen onttrekken aan de invloed, het brandmerk van deze twee artiesten, en hun spoor vindt men overal en altijd in zijn werk terug : de strenge discipline van Delvin, de zwaarmoedigheid, het grijze koloriet van den Duyts.

Zelfs het contact met de School van Dendermonde en met Rosseels, zou dit eerste, diepe spoor niet kunnen uitwissen. Het verruimde enkel zijn horizont, verrijkte zijn palet, bracht hem rechtstreeks in aanraking met de natuur en met kunstenaars die van het licht en de kleur hun ideaal hadden gemaakt.

En nog meent Baertsoen zijn vorming en scholing niet te hebben beëindigd. Hij voelt zelve best aan dat de tijd nog niet is aangebroken om zijn eigen visie en wereld uit te drukken.

Hij trekt naar Parijs, waar hij jaren zal doorbrengen en zich in het atelier van Roll in het tekenen gaat vervolmaken. Teken en teken, immer maar teken. Men had hem die reis en dit verblijf afgeraden : wat kon hij er nog bijleren? Voor Baertsoen, de skrupuleuse, de gekwelde, de nimmer voldane is er altijd iets aan te leren : de schetsen en tekeningen ons uit die periode bewaard gebleven, tonen ons de artiest die zich afslooft op het werk, die geleidelijk de hoogste toppen van de technische vaardigheid bereikt.

De kleur, het licht, de speelse atmosfeer van Parijs laten hem koud, onverschillig : zij kunnen onmogelijk tot zijn gemoed en ziel spreken.

Terug in eigen land, durft hij het niet aan zich onmiddellijk op zijn prooi, op het enig onderwerp dat hem werkelijk bekoort, te werpen. Hij neemt een laatste galop, doet een laatste proef in steden die het Gents klimaat benaderen : Brugge, Veurne, Diksmuide.

Er is in die werken, naast de technische afwerking en de bijna religieuze escese van vorm en kleur als een voortdurend hunkeren naar het grotere motief, naar het einddoel van zijn kunst : Gent.

Hij ademt diep in de Westvlaamse vlakte, langs kanalen en kaaien, maar zij hebben niet die melankolische grootheid en pracht die hij slechts in zijn geboortestad heeft leren bekijken en aanvoelen.

Hij wordt een eremijt in de schilderkunst. Men moet zich ten andere de tijdssfeer kunnen inbeelden : het Impressionisme triomfeert : men wil zon, hemel, licht, kleur, een tover, een vuurwerk, een bloeiende boomgaard van alle kleuren en tonaliteiten die op een palet kunnen prijken : men wil de groene, de vette, de malse weiden in de blakende hitte, men wil bloemen en een hemel blauw als een O.L.Vrouwkleed.

En daar komt die strenge, droevige, donkere Baertsoen, die kaaien, het staalgrijze water van de Leie te Gent, wegsmeltende sneeuw, mist en regen en motregen wil schilderen, de verlaten wijken in storm of dooi : bijna een treurmars voor mensen die naar de artistieke kermismuziek van Claus willen luisteren!

Men wil bloemen, struiken en ruikers die dansen in de natuur en Baertsoen schenkt zijn publiek zwarte bomen, naakte fabrieksmuren, massieve torens, een grauwe hemel, aken en sleepboten op het water, kille avonden vol droefheid en angst.

En toch is dat beeld, met zijn grijze en grijsgroene dominanten, met zijn torens

Dooi te Gent. (1e ontwerp) Copyright A.C.L. Foto B 44308.

en gevels opgezogen in de natte hemel, het exakte beeld van die machtige, stoere stad die in zijn gebouwen, kerken en Stenen, nooit een glimlach heeft geprent omdat zij enkel maar van strijd en macht droomde, het exakte beeld van een stad zonder artistiek kantwerk maar die U aangrijpt en betovert.

Geen enkele Gentenaar kan een werk van Baertsoen bekijken zonder te bekenen : Ja, het is mijn stad; zo heb ik ze gezien en aangevoeld, niet elke dag, maar wanneer ik alleen was of me alleen voelde en de stad in mij liet doordringen, wanneer ik wandelend langs de kaaien mijzelf aan 't ontleden was.

Geen schilder, geen schrijver stond zo dicht bij Gent als Baertsoen : menselijk, dichterlijk.

Hij had Parijs niet kunnen ontdekken, hij had Londen verwaarloosd, te Gent vond hij de taal, de lijn, de kleur om de stad, zijn stad te bezingen.

Het is nu een eeuw geleden dat Albert Baertsoen alhier werd geboren. Het is een mooi iets te denken aan vreemde kunstenaars, zelfs aan vreemde grootmeesters, maar er zijn kunstenaars van bij ons, als Albert Baertsoen, die men dit jaar gans biezonder, zij het dan op intieme en sobere wijze had kunnen herdenken.

Pierre KLUYSKENS

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE GENTSE BRUGGEN (Vervolg)

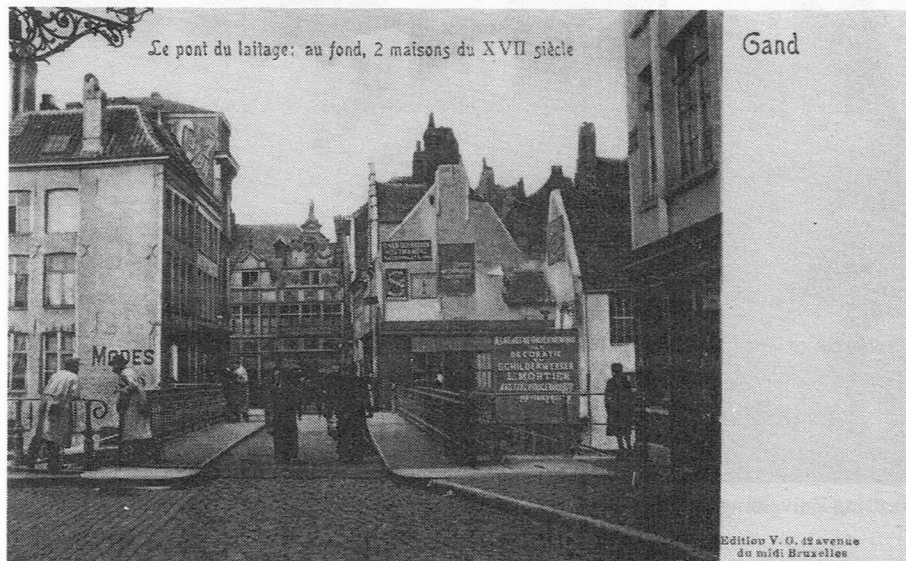
ZUIVELBRUG

Volgens M. Heins komt de huidige benaming van een gewezen café in de buurt. Volgens anderen echter kregen de straat zowel als de brug hun naam naar de markt voor eieren, boter en kaas, gehouden op de Vrijdagmarkt, kant Meersenijsstraat, die toen de naam droeg van Zuivelsteeg. Reeds in het begin van de 14de eeuw schreef men "Suvelsteghe". In de boeken der Voorgeboden of stedelijke verordeningen ook Keuren genaamd, van 1567 en 1583, is de zuivelmarkt met stellingheid genoemd.

Zijn eerste naam "Ser Boidinsbrug" zou de naam geweest zijn van een huiseigenaar in de Suvelsteghe.

De brug werd hermaakt in steen tussen 1363 en 1426, veranderd in een draaibrug in 1754 en vernieuwd in 1809, in 1847 en in 1874 volgens de nog bestaande dossiers, in het stadsarchief berustend. Zo was er een bericht van de stad Gent, gedateerd 18 augustus 1847 : "Herbouwing der Zuivelbrug, doortogt over gemelde brug gedurende 15 dagen belet." De smalle draaibrug (4m); van 1874 was in 1986 nog steeds bestaand doch werd sinds 1968 niet meer gedraaid en natuurlijk was het brugdek al ontelbare keren vernieuwd sinds op 25 mei 1874 de brug werd aanbesteed voor 26.690 fr. aan de Gebr. Everaert.

De werken van de laatste vernieuwing begonnen op 21 april 1986. Het verkeer

De Zuivelbrug gezien vanaf de Meersenijsstraat (omstreeks 1910).

Plaatsing Zuivelbrug op 1 juli 1987. Foto ROL.

werd onderbroken van juni 1986 tot oktober 1987.

Eind mei 1986 werd, van het Groot Kanon naar het Museum van Volkskunde een steigerbrug aangelegd, te gebruiken door voetgangers en fietsers. Vanop deze noodbrug keken veel nieuwsgierigen toe bij de plaatsing van de nieuwe brug op 1 juli 1987 omstreeks 21u.

De handelaars uit de buurt zullen er niet kwaad om zijn dat het einde der werken nadert zo schreef "Het Volk". Inderdaad op 23 april 1987 was in dezelfde krant een artikel met foto verschenen waarop de zwarte vlag uithing aan de frituur en de slagerij nabij de brug. Hun commentaar : "Al een jaar zijn ze aan het werken (?) aan de zuivelbrug en er komt maar geen schot in, in de middeleeuwen werd zo'n brug in drie weken gelegd..."

Voetgangers en tweewielers konden terug over de brug vanaf 9 oktober 1987.

KROMMEWALBRUG

De benaming van deze brug, en de aanpalende straat, verwijst naar een soort kolk, een lager gelegen zone, waarin verschillende Leiearmen samenkomen.

In 1836 werd een eerste maal, door een aanzienlijke groep belanghebbenden, gevraagd om een brug te maken over de Leie, in het verlengde van de Krommewal (straat) en aansluitend op het Sluizeken.

De plannen voor een plaatijzeren brug, opgemaakt door A. Pauli, in 1860, werden pas uitgevoerd in 1875.

Voor de bouw van deze brug was de afbraak nodig van drie huizen aan het Sluizeken, zie plan.

De metalen draaibrug, geplaatst door aannemer Rollin, uit Braine-le-Comte Brabant, voor de prijs van 95.489 fr., had een lengte van 23 meter en was slechts 7,6 meter breed waarvan 5 meter voor de rijweg.

De brug werd in gebruik genomen op 11 februari 1876. Nadien, op 1 maart 1876 onderging de brug een proefbelasting van 18.000 kg.

In 1932 werd het beheer van de stadsbrug overgenomen door de Staat. Vanaf 13 januari 1969 mocht er over deze brug geen verkeer meer zwaarder dan 5 ton.

In 1972 werd in de plaats van de houten vloer een gewapende betonplaat gelegd (door de firma Engelschenschilt, voor de prijs van 762.111 fr.).

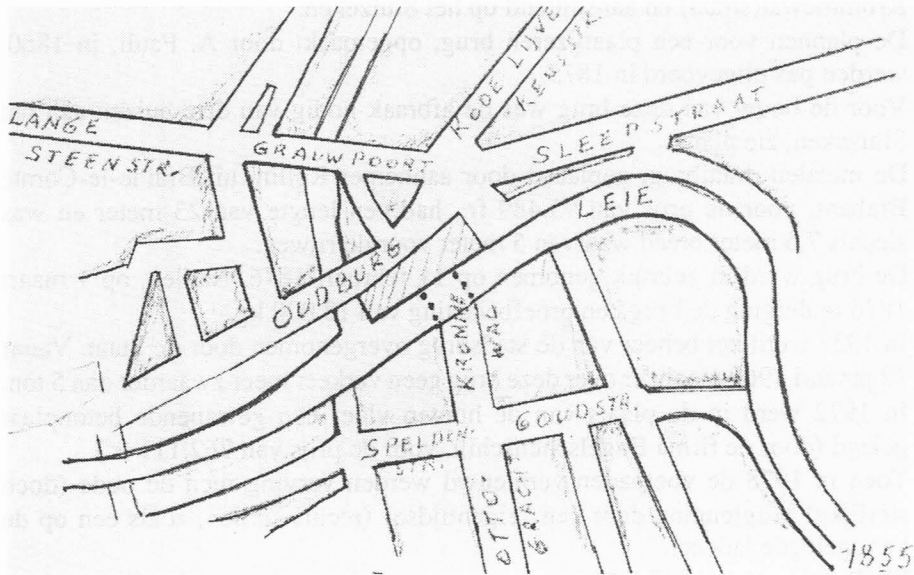
Toen in 1978 de voetpaden vernieuwd werden verving men de oude (doch sierlijke) brugleuning door een "eigentijdse" (rechts spijlen, zoals een op de kant gelegde ladder).

Sinds november 1983 bestaan er plannen om deze, voor het huidige verkeer veel te smalle brug, te vervangen door een breder exemplaar.

Op 15 september 1988 begon men aan de afbraak van de onteigende huizen (rechts op foto). De plannen voor een nieuwe brug werden ondertussen meerdere malen veranderd doch tot op heden (1989) zijn nog geen kredieten voorhanden voor de vernieuwing van de smalle, oude en lelijke brug.

Krommewalbrug anno 1983.

Uit : Kadastraal plan 1855 (SAG).

MINNEMEERSBRUG

Voor de eerste maal vermeld in 1338 : "De brughe in de Minnemersch ter Mudewaert". Het was een vaste houten brug welke nog te zien is op het plan van 1534. In 1563, den 9de mei, werd de eerste steen gelegd van de nieuwe steenen brug. Eigenlijk had men toen een twintig jaar zonder brug gezeten. Al die tijd was er een veer door de stad verpacht : "Een huus... ten voorhoofde achter de Leye ghenouch jehens over daer de Minnemeersch brugghen placht te stane, en de daer men nu 't veer houdende es" (stadsrekeningen 1559-1560 blz. 44).

Na twee jaar was de nieuwe brug met drie bogen klaar : "en de men ginck voor de eerste reyse over die brugghen donderdachs 's avonds omtrent den 8e mei van 't jaar 1565".

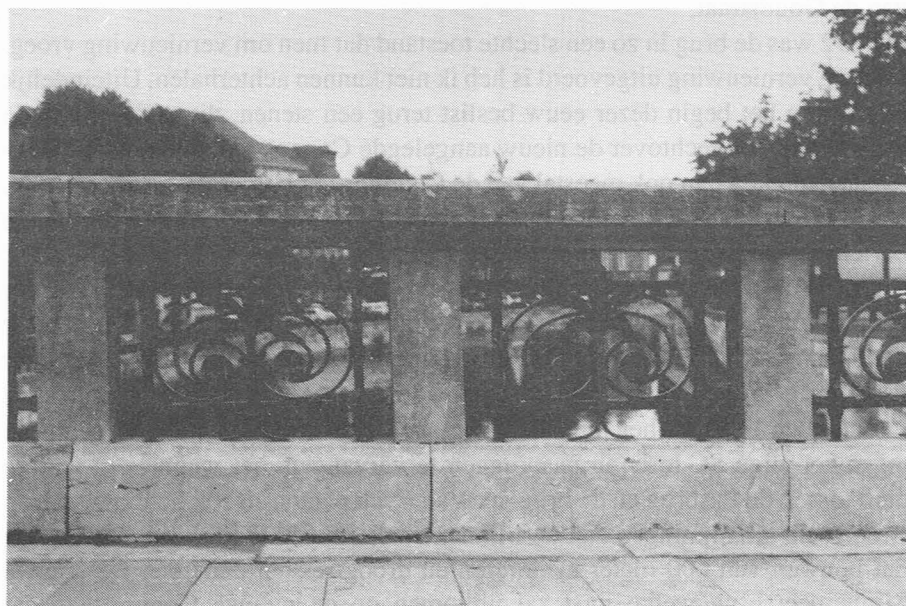
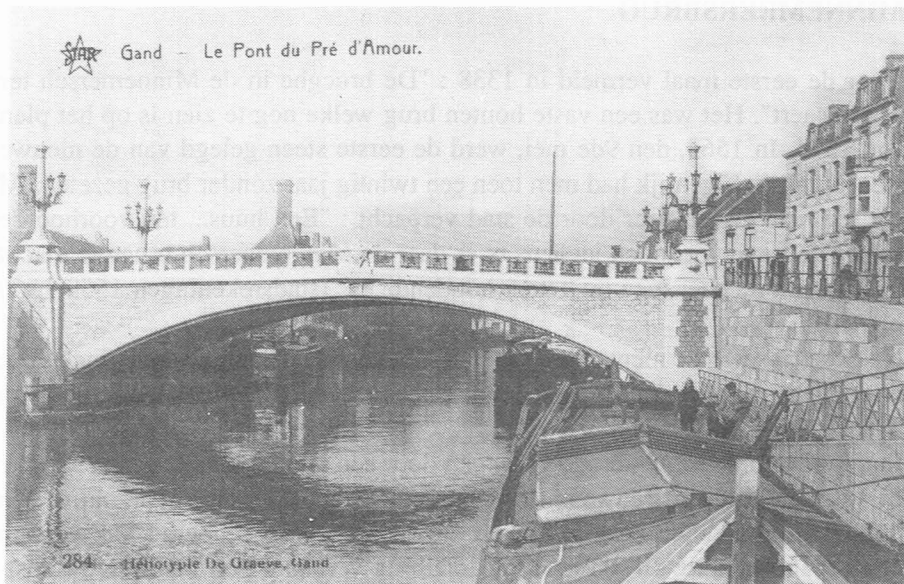
In 1754 werd de stenen brug vervangen door een houten draaibrug.

In 1801 gaf Lieven Bauwens (toen burgemeester van Gent) opdracht er een dubbele optrekkende brug te maken, de Liefkensbrug genoemd. Ze werd in 1810 (aanbesteding 10-2-1810) tot draaibrug veranderd en herbouwd : kostprijs 11.608 fr. De brug lag niet op dezelfde plaats als nu doch in het verlengde van de Goudstraat.

In 1872 was de brug in zo een slechte toestand dat men om vernieuwing vroeg. Of deze vernieuwing uitgevoerd is heb ik niet kunnen achterhalen. Uiteindelijk werd er in het begin dezer eeuw beslist terug een stenen, ditmaal verhoogde brug te bouwen recht over de nieuw aangelegde Congostraat. De huidige Gentenaars spreken dan ook meestal van de Congobrug i.p.v. de Minnemeersbrug. Van deze laatste herbouwing verschenen in de Gazette van Gent verschillende berichten. De twee bijzonderste waren :

4 april 1908 : "De grote waterwerken tussen de Minnemeersbrug en de brug der Van Eyck plaats. De heer De Waele, ondernemer te Brussel, heeft bezit genomen van het terrein voor de uitvoering der grote werken : bouwen ener vaste brug in vervanging van de tegenwoordige Minnemeersbrug ener sluis tussen deze brug en het Steendam, bouwen ener monumentale brug om de tegenwoordige St.-Joris en pasbruggen te vervangen, het wegbreken van de dam tussen de Pasbrug en de brug der Van Eyck plaats, alsook het bouwen van twee grote afdammingen aan de Minnemeers- en aan de Pasbrug. Bovendien het bouwen van 600 meter kaaimuren en droogtrekken der Leie. De nieuwe Minnemeersbrug welke juist zal uitkomen op de nieuwe Congostraat, zal evenals de nieuwe St.-Jorisbrug, geheel gebouwd worden in arduin, met sierlijke leuning en op de vier hoeken bekroond met schone lantaarns."

"Bij het verschijnen van dit artikel waren de werken net begonnen. De voltooiing was voorzien op 30 oktober 1908 doch dit was wel even later : 31 maart 1909, morgen, donderdag, om 3 uur, zal het draagvermogen der Minnemeersbrug die, zoals we reeds zegden, voltooid is, beproefd worden met een wagen

Detail brugleuning Minne-meersbrug.

geladen met 50.000 kg., bespannen met 16 paarden."

Een dag later meldde men dat de brug vanaf de volgende maandag aan het gebruik zou overgeleverd worden.

Deze staatsbrug werd in 1939 door de stad overgenomen.

In 1956 werden de toegangswegen tot de brug verbreed en afgerond. De mooie gaslantaarns, nog te zien op de zichtkaart en in detail op de tekening, werden verwijderd bij het in gebruik nemen der elektrische verlichting.

Over de oorsprong van de naamgeving "Minnemeers" bestaan er verschillende verhalen en veronderstellingen.

In Oost-Vlaamse Zanten verscheen, in 1941, een artikel over de Minnemeers waarin de schrijver, Jos Vermeulen, een tiental hypothesen vooropstelt. Volgens de schrijver was de enige juiste uitleg de volgende : er is hier sprake van een laagliggend, moerassig gebied dat later werd omgevormd tot weiland en hooimeers. Voor wat betreft het eerste gedeelte van het woord nl. "Minne" bestond er een legende die Minne uitlegt als een watergeest ofte waterminne. De plaats was, op zichzelf, helemaal geschikt om in vroeger tijden een minnesage te doen ontluiken. Een moerassig terrein dat in de eerste tijden zeker afgelegen onherbergzaam en gevaarlijk moet zijn geweest.

Daarbij komt nog dat de naam van Minnemeersbrug werd gegeven aan twee verschillende bruggen die rechtover elkaar lagen : de eerste een kleine stenen brug, in 1608 het "minnemeers brugskinne" genoemd, dat over de Minnemeersleie lag op het einde der Goudstraat (voorheen Minnestraat geheten) en op het plan van Goethals, anno 1796, vermeld als de "Tooveresbrug" wat in verband met de legende toch wel veelbetekenend is (zie verdwenen bruggen). De tweede, de eigenlijke Minnemeersbrug of "houten brugghe" (1508) over de Leie werd soms ook de Minnebrug genoemd (niet te verwarren met deze over de Houtlei).

Het verhaal van de legende, in dichtvorm, heb ik in onverkorte vorm overgenomen uit het reeds eerder aangehaalde artikel uit Oost-Vlaamse Zanten van 1941, zie hierna.

DE MINNEMEERSCH-MINNE

Waar de Lei na veel gekronkel
Maakt te Gent heur laatsten bocht,
En er met een milden monkel
Eindigt haren watertocht,
Waar ze babbelend en blijde
Naar den Scheldeboezem schiet,
Daar is 't dat in vroeger tijden
Wonder dingen zijn geschied.

'k Heb dit zeisel niet gevonden
Op een oud stuk perkament,
Maar het stamt mij uit de monden
van het vroede volk van Gent,

Uit den Ham, en uit de Reke,
Uit den ouden Waterwijk,
Waar eens 't linnen lag te bleeken
Op de beemden en den dijk.

Luttel langs die Leieoevers
Waarden vroeger menschen rond,
't Waren visschers meest, en boevers,
Of ook schippers die m'er vond
In die lage en vette meerschen
In dat drabbig, drassig land,
Dat men liever niet wou dweerschen
Moest men naar den overkant.

't Lag er eenzaam en verlaten,

Gansch dat weide- en biezenland,
Waar men huis, noch kluis, noch zate,
Waar geen woning men en vand.
Reigers wel op slanke pooten,
Stond er recht in 't rilde riet,
En in grachten, greb en slooten
Kwaakte er dapper 't kikkerdriet.

Toch, des Zomers, welke een weelde,
Wat een wasdom in die wei,
Als te bloeien stond daar heel de
Wilde pracht der blommensprei :
Madeliefjes en ranonkels
En vergeet-me-nietjes blauw,
En de winde die haar kronkels
Wond om wisschen en wiedauw.

't Schoonst toch bleven steeds de waatren
Zelf der Leie, 't zoete lief,
Dat er schalksch kon liggen taatren,
Speelsch, aanminnig en naïef.
't Was voorwaar een wonder dingen
Dat eenieders liefde won,
Als 't zoo zachtjes lag te zingen,
Lag te schingen in de zon.

Nu, gebeurde 't eens, te Meie,
Dat een boever, wat verlaat,
Bleef er op zijn hout schalmeien
Bij dat lieve Leigelaat.
Nog wat zon viel op de boomen
Als hij daar, voor zich alleen,
Zat te fraazlen en te droomen
Zoo de herders voortijds dee'n.

Daar dan, tusschen dag en donker
- Zachtjes ging de dagkeers uit -
Almeteens, zoo waar zoo klonk er
Vlak uit 't water, zoet geluid!
Nergens was een mensch te speuren
Ook geen schuit lag daaromtrent,
Toch was iemand daar aan 't neuren,
Een vreemd wijsjen onbekend.

En onthutst, vroeg zich de knape
Of zijn oor hem niet bedroog :
"k Ben toch wakker? Niet geslapen?"
Stil, daar steeg het weer omhoog!
Klaarder, dichter nog... "Die stemme?"
't Was een vrouw; hij hoorde 't goed!

Heusch, om u de borst te klemmen;
Want, die stem kwam uit den vloed!

Daar ging 't water plots aan 't wielen,
Draaide, al kolkend, ziedend rond.
- "Groote God! Red nu mijn ziele
In deez' hachelijken stond!" -
En daar hoorde hij duidelijk naren
Dwars door 't lisch en 't oeverriet,
Bij gestreel van harpesnaren,
't Schoonste, 't zachtste en 't zoetste lied.

Lachend, lokkend, goud van haren,
- Was hij nu maar weg geweest -
Rees voor hem daar uit de baren
Met heur slanke, blanke leest,
Plots de Minne van deze oorden,
Sprak hem met heur glimlach aan,
En met de woorden die bekoorden
D'onervaren, jongen man.

- "Kom, o kom, mijn zoete jongen,
Komt toch in mijn armen, toe"
Heeft ze schalksch hem toegezongen
Dat 't hem wonder werd te moe.
Och, geen stap kon hij meer wijken,
Ziel en zinnen sterk ontroerd
Bleef hij luistren maar en kijken,
Werd hij vaster steeds omsnoerd,

Door heur listen en heur lagen,
Door heur lokkend smachtend lied,
Door het jokken en het plagen
Dat haar boosheid niet verried,
Tot, door 't steeds meer dwingend vragen
Dat, als zot van minnepijn,
Hij besloot den sprong te wagen
Om bij 't schoone lief te zijn.

Ai, toen schoot ze mij waarachtig
In een wreeden schaterlach,
Als ze 't menschild, schoon en krachtig,
In haar duivelsklauwen zag!
Hare lange, gouden lokken :
't Werd een kluwen, slijmrig groen,
Al van adders; en de schrokke
Gaf een doodsbeet hem tot zoen.

Vlug, die looze, booze kwene,
't Onmeedogend waterwif,

Vaarde met heur vangste henen
 Naar heur donker slijkverblijf;
 Zalig, zag ze zoo verdrinken,
 Als een echte duivelsmoer,
 Vaster steeds en dieper zinken
 In het slib den blonden boer.

Als hij dood lag, de arme jongen
 Op den bodem van de Lei,
 Is ze fluks weer opgesprongen,
 Puur van blijdschap. Hoep! jochei!
 Op en neder dook ze dartel;
 't Water deinde bij die vaart,
 Bij dat speelsch en dol gespartel,
 Bij de slagen van heur staart.

's Anderdaags, vond langs den oever
 Bij den gagel, in den meersch,
 Men het petje van den boever,
 De schalmei er overdweers.
 't Was al wat de koeienhouder
 In de wereld achterliet;
 Men droeg 't stilkens bij zijn moeder;
 't Mensch bestierf het van verdriet.

't Bleef een oord daar vol perikels
 Net zoolang die Minne er zong,
 Want 't geviel, eilaas, nog dikkels
 Dat z'er in heur netten vong.
 Palingvischers, of verdwaalden,

Ook al schippers uit hun schuit
 Bij dien meersch in 't water daalden
 Van de Leie, als minnebuit.

En dat duurde tot dat hier ook
 In dien droeven toovermeersch,
 Er een paster kwam met wierook,
 Kwam met kwispel, kruis en keers.
 't Was maar door het Heilig teeken
 Dat voorgoed die geest des kwaads,
 Dat de Minn' hier is geweken,
 En gezuiverd werd die plaats.

Maar de menschen uit die streken
 - Schoon z'allang zijn Christi-leersch -
 Zijn toch immer blijven spreken
 Van die plek als "Minnemeersch".
 Al geloofden ze aan geen spoken
 En geen waterminnen meer,
 Zóó bewaarden z'ons de sproken
 Uit die dagen van weleer.

Moest ge soms te Gent, de Leie
 Dweerschen langs de Min'meerschbrug,
 Denkt dan aan die oude tij'en
 Bij geval, nog eens terug.
 Hoe daar niets dan weiden waren,
 Wiedauwlanden en moeras,
 Hoe de weg er vol gevaren,
 Zoo voor lijf als ziele, was.
 15-18 Januari 1941.

JAAR	SOORT	Lengte	Breedte van :			Vrije hoogte	PROEF
			rijweg	voetpad	doorvaar		
1756	Draaibrug in hout	50 voet	25	voet	25 voet		
1802	Wipbrug						
1810	Draaibrug, hout	18 m	3,9		13		
1908	Vaste in metaal wegdek in kassei	27	8	2 x 1,3	22	4,56	50.000
	STAD						

M. LABYN
 ('t Vervolgt)

OPLOSSING PUZZEL 1990

Hier zijn we dan met de oplossing van onze puzzel, die voor wie dit leest vrij eenvoudig is, maar voor wie de moed gehad heeft om er naar te zoeken...

1) BLANCQUAERT EDGARD (N)

G.B. Van Haeringen, Herdenkingen van Edgard Blacquaert, in : Jb. Kon. Academie v. Wetenschappen, 1964-5; W. Pee, Album Edgard Blancquaert, 1958.

2) CAPIAU WALTER (U)

Dat het hier ging om de bekende presentator van de spelprogramma's Hoger-Lager en het Rad der Fortuin zal waarschijnlijk wel iedereen geweten hebben.

3) DE BLASERE JACOB (D)

F. De Potter-J. Broeckaert, Geschiedenis van Afsnee, in : Heemkring Scheldeveld, jb. VII, 1977, blz. 30-I.

4) CHRISTUS PETRUS (T)

M.J. Friedländer, Van Eyck and Petrus Christus, Early Netherlandish painting I, 1967; R. Van Elslande, De van Eycks te Gent : leerlingen en medewerkers (2e deel), in : Ghendtsche Tydinghen, 14de jg. 1985, blz. 37-8.

5) DE SAGHER HENRI EMIEL (H)

E. Strubbe, Liber memorialis, Rijksuniversiteit Gent, I, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, 1960, kol. 237-244.

6) VAN DE WOESTIJNE KAREL (O)

G. Van Severen, Karel van de Woestijne 1944; A. Westerlinck, De psychologische figuur van Karel van De Woestijne als dichter, een literair-psychologische studie, 1952; J. Eeckhout, Karel van de Woestijne, 1925.

7) BASSE MAURITS (E)

W. Schrickx, Maurits Basse, in : Liber Memorialis 1913-1960 der Gentse Universiteit, IV, 1960, blz. 384-6.

8) DE RUDDER RENAAT (U)

O. Dambre, In bedevaart naar Vlaanderens Doodenveld, 1924, blz. 113-143; F. De Pillecyn, Renaat De Rudder, 1937.

9) **BUYSSE GEORGES (O)**

F. Maret, Georges Buysse, Monografieën over Belgische Kunst, Brussel 1959;
V. Van Doorne, Retrospectieve tentoonstelling Georges Buysse (1864-1916)
Deinze 1984.

10) **VAN WERVEKE HANS (E)**

Hans van Werveke, Miscellanea Mediaevalia, 1968.

11) **RIGELLE GUSTAVE (R)**

Poulain-Rigelle, Het "Kunstwerkhuis van glasversieren G. & H. Rigelle", Gent
1989.

Als je al deze oplossingen kende was het niet moeilijk om de hoofdvraag op te lossen : "HOU ENDE TROU". Inmiddels zullen we zo vriendelijk zijn om al onze frustraties op te sparen en U te trakteren op het einde van dit jaar op een nieuwe puzzel.

De vriendelijke Quizmaster

NASCHRIFT VAN DE REDACTIE

Er kwamen 23 antwoorden binnen, waaronder 11 die 100 % correct waren. Wij plaatsen bijgevolg op de Erelijst in de volgorde van aankomst : de heren **Jacques De Vriendt, Piet Cassiman, M. Van der Straeten, Mevrouw Elsa Wauters-D'haen, de heer André Maes, Mevrouw Rachel Vanderhaegen-Vandenbossche, de heren Jacques Matthys, Erik Dekeyser, Leo Lefebure, R. Wallaert, Luc De Smul.**

Wij beschouwen eveneens als goed de antwoorden waarin één enkel foutje begaan werd bij de voornaam. Dat zijn er 4, nl. deze van de heren **Elderweirt, H. Hollanders, Richard Caese en Jef Vandevreire.** Een niet gemakkelijk te omzeilen klip scheen Jacob De Blasere te zijn die voor de gelegenheid nogal eens de voornaam Jan meekreeg.

Aan al deze uitzonderlijk snuggere puzzelaars en doorgewinterde Gentse heemkundigen een welgemeend Proficiat!

Met slechts één foutje noteerden wij de Heer **Pierre Heyde** en Mevrouw **Georgette Claeys (Zelzate).** Met één fout en één verkeerde voornaam kregen wij in deze volgorde de antwoorden binnen van de heren **Roger De Buyst, Odilon Beirnaert en Willy Van Cuyck.**

Met 11 correcte familienamen maar 2 ontbrekende voornamen : de heer **Guy Schrans.** Toch nog altijd uitzonderlijk mooie prestaties.

Twee verkeerde familienamen en één verkeerde voornaam : de heer **Roger Buyle.**

Een lid dat zich beperkte tot 4 van de 11 familienamen kunnen wij niet op de erelijst plaatsen.

Wij hebben ook abstractie gemaakt van de 5 lezers die ons triomfantelijk de oplossing zonden : "HOU ENDE TROU". Wij zijn zelf ook gekant tegen langdradige geschriften en hebben veel waardering voor bondigheid, maar "trop peu is te weinig".

Was het een moeilijke puzzel? Alles is relatief natuurlijk : voor sommige wel, voor andere niet. Wij denken dat 15 juiste antwoorden een indicatie is die er op wijst dat het de juiste moeilijkheidsgraad was.

Nog steeds "in optima forma" is primus Jacques De Vriendt die een dag na ontvangst van het nummer reeds de juiste oplossing bezat, maar die dan nog een dag gewacht heeft om zijn antwoord binnen te brengen "ten einde anderen de gelegenheid te geven de eerste over de meet te komen." Te vergeefs.

Enkele reacties van onze puzzelaars.

De Heer Piet Cassiman schreef ons : "De Puzzel was te gemakkelijk : opgelost op 1 uur tijd. Waar zijn de vragen waar wij weken konden op zoeken?" Toen wij dit lieten lezen aan onze Quizmaster zagen wij hem verbleken. Wij geloven niet dat het verstandig is, Mijnheer Cassiman, op zo'n onbeschaamde manier te spuwen in de muil van de tijger. Het slechte karakter van de man kennende zou hij wel eens voor een onaangename verrassing kunnen zorgen in november 1991.

Wie ook maar één steekje laat vallen in "Ghendtsche Tydinghen" mag er zich aan verwachten onmiddellijk het deksel op de neus te krijgen. Zo ook onze Quizmaster die bij Vraag 2 de plezanterik wilde uithangen door naar de 6e klinker te vragen in plaats van de 6e letter. Wij zijn nog altijd niet zeker dat hij het niet met opzet gedaan heeft om het iets moeilijker te maken. In alle geval hebben wij hem in naam van al onze protesterende lezers eens duchtig aan de oren getrokken. (Ze zien er nog altijd rood van).

Globaal bekeken, toch heel wat positieve reacties van onze puzzelaars zoals *Roger De Buyst* : "Zodra ik in het bezit was van Gh. T. Nr. 6 ben ik op de puzzel gesprongen gelijk een hond op een stuk lever, het was heerlijk zoeken en sakkeren en ik heb er heel veel plezier aan beleefd."

Odilon Beirnaert : "Niettegenstaande diepgaand onderzoek heb ik er toch weer van genoten. Waar gaat u het zoeken? Petje af!"

M. Van der Straeten : "Proficiat aan de Quizmaster, hij is van alle markten thuis. Hij kent zowel de vroeg-middeleeuwse-, moderne geschiedenis en eveneens de kerkgeschiedenis. Hij is een krak!"

Mevrouw Elsa Wauters-D'haen : "Zoals steeds, prettig zoeken."

André Maes : "Met dank voor het verschaft zoekgenot."

Mevrouw Rachel Vanderhaegen-Vandenbossche : "Hiermee komt dan een einde aan veertien dagen opzoekingen. Wat mij het meest werk bezorgde was de Blasere en dan zeggen dat er geen middeleeuwse nachtmerrie in zit. Maar zoals

elk jaar heb ik weer heel wat bijgeleerd en er heel wat plezier aan beleefd. Dank hiervoor."

Richard Caese : "Neem het van mij aan maar ik ben het kotsbeu. Wat? Wel het zoeken naar de zoon van die fameuse Bette. Een laat-middeleeuwse nachtmerrie."

Erik Dekeyser : "Ik zit hier met het water in de schoenen na al het zweet en de tranen die ik gelaten heb bij het oplossen van de puzzel. Proficiat aan de Quizmaster die er in geslaagd is ons een lange tijd zoet te houden."

Omdat onze Quizmaster het toch niet te "hoog in zijn ster zou krijgen" tot slot nog een paar giftige pijlen van de heer *Piet Cassiman* :

Pijl Nr. 1 : "De Quizmaster heeft de bijdrage van Paul Huys op p. 52 van het Jaarboek van onze Heemkundige kring 1989 Dronghine niet gelezen. Hij zou dan weten dat Petrus Christus geboren is in Baarle nabij Turnhout en niet te Baarle-Hertog."

Pijl Nr. 2 : "Ik vraag me af wat de "Clown" Walter Capiou komt doen tussen alle andere eerbiedwaardige personen?"

EEN LAATSTE WOORD VAN DE QUIZMASTER

Toen we antwoorden van de quiz 1990 gingen nakijken, werden we poeslief ontvangen door de redacteur (alhoewel hij anders geen kat is om...). Direct kwam een einde aan onze onschuldige argeloosheid, toen hij met een grijnzende lach de opmerkingen van dhr. Cassiman onder onze neus stak, foei zeg! Deze heer maakte drie bedenkingen :

1) "Deze puzzel was te gemakkelijk", nu weten we reeds hoe we op het einde van dit jaar onze frustraties kunnen afwerken...

2) "Quizmaster heeft de bijdrage van P. Huys op pag. 52 van het Jaarboek van onze Heemkundige Kring 1989 Dronghine niet gelezen. Hij zou dan weten dat Petrus Christus geboren is in Baarle nabij Turnhout en niet te Baarle-Hertog". Mijnheer Cassiman U bent misschien wel een goed puzzelaar, maar "man" toch, van aardrijkskunde heeft U blijkbaar geen "kaas" gegeten. Toevallig ligt het Kempisch Baarle - dat gesplitst is in Hertog (België) en Nassau (Nederland) - nabij Turnhout, m.a.w. Baarle-Hertog IS Baarle nabij Turnhout. Verder hoeft U zeker niet ongerust te zijn, want we bezitten persoonlijk dit jaarboek.

Het artikel van Paul Huys handelt trouwens ook niet over deze problematiek, maar over de vraag of Petrus Christus geboren werd te Baarle-Drongen nabij Gent of te Baarle-Hertog nabij Turnhout. De auteur opteert voor het laatste omdat de familienaam Christus in de 15de eeuw (in tegenstelling tot Gent) aangetroffen werd in het Turnhoutse. Enkele decennia voordien had J. Goris aangetoond dat deze familienaam ook voorkomt in de liggers van Alphen en Riel nabij Baarle-Hertog (nabij Turnhout). P. Huys houdt toch de mogelijkheid

open dat de schilder het levenslicht zag in het Gentse. We zouden hierbij toch willen opmerken dat in de aantekeningen te Brugge betreffende de gekochte poorters meestal het land van herkomst bij de geboorteplaats van niet-Vlamingen gevoegd wer. Enkel de vermelding "Petrus Christus van Baerle" pleit mogelijks voor het feit dat de kunstenaar het levenslicht zag in het graafschap Vlaanderen en niet in het Hertogdom Brabant. In dit verband zou misschien nog de vraag kunnen gesteld worden of het hier gaat om Baarle-Drongen, gefusioneerd met Gent, of Baarle-Frankrijk, gefusioneerd met St.-Martens-Latem. De naam Christus kwam in die periode ook voor in Antwerpen, die een zeer nauwe band had met Gent. Alhoewel er een grote waarschijnlijkheid bestaat dat de artiest geboren werd in het Turnhoutse, blijft zeker de mogelijkheid open dat zijn ouders (zoals Laurent Delveaux) een tijdlang verbleven in het Gentse. De P. Christusherdenkingen in het begin van deze eeuw te Baarle-Drongen geven geen zekerheid over de herkomst van deze schilder, daar men toen nooit de vraag heeft gesteld over welke gemeente het juist ging. De gedenksteen is inmiddels verdwenen en heeft mogelijks dienstgedaan als deksteen voor een waterput. Reeds in de 19de eeuw had men getracht deze kunstenaar onder te brengen in de Gentse school, daar men verkeerdelijk op de lijst van één van zijn schilderijen het jaartal 1410 (i.p.v. 1440) las en waardoor hij verkeerdelijk beschouwd werd als leerling van Hubert van Eyck. Terloops willen we hier nog kwijt dat in de Brugse liggers zijn naam nog twee jaar na zijn algemeen vermeende sterfdatum voorkomt, zo kan een mens zichzelf overleven. Opmerking nr. 3 van dhr. Cassiman : "Ik vraag me af wat de "clown" Walter Capiou komt doen tussen alle andere eerbiedwaardige personen?" We wisten uiteraard dat dergelijke reacties hierop zouden komen, daarom hebben we er juist deze presentator bijgenomen. Opvallend is wel de grote kijkdichtheid van zijn programma's. Eerst hadden we eigenlijk nagegaan of Wendy van Wanten niet in het Gentse woonde, daar ook geen enkele eerbiedwaardige persoon keek naar de Pin-up-club (met ook hier hoge kijkcijfers). Alhoewel iedereen dit programma kent laten de meeste eerbiedwaardige personen - die ik ken - zich meestal negatief uit over dergelijke presentators/programma's. Dit is dan meestal gebaseerd op gefundeerde citaten van betrouwbare observa(n)tors. Laten we geen al te zwaarwichtige blik hebben op de zaken, een vrolijke noot of kwast mag er toch ook eens bij? Gelukkig is G.T. er in de eerste plaats voor de heemkundigen en die kunnen nog wel eens tegen een grapje of niet soms? Voor ik jullie verlaat tot het einde van dit jaar wens ik in de eerste plaats aan de Laureaten en aan degene die deelnamen aan onze "kwies" een dikke proficiat te uiten voor hun inzet, CIAO.

De niet al te au serieux te nemen Quizmaster

DOCUMENTATIECENTRUM, AANWINSTEN 1990

Selectie van Gentse Onderwerpen

Letters en cijfers op het einde van de regel geven de standplaats aan in de rekken. Per rubriek alfabetisch op naam gerangschikt.

OVERZICHT DER RUBRIEKEN

G = Gent

H = Geschiedenis

O = Oost-Vlaanderen

SA = Sint-Amandsberg

G

Anoniem

- De Schelde-Rijnverbinding en het verdrag van 13 mei 1963. Gent's standpunt. G 16 B 49

Anoniem

- Gent : 300 jaar geneeskunde. G 8 F 2

Anoniem

- Haven van Gent. Een vriendelijke haven. G 16 B 47

Anoniem

- Stadsgids Gent. G 4 A 9

Antheunis (Georges)

- Leo Baekeland. G 8 BAE 1

Baillieul (Beatrix) en Duhammeuw (Anne)

- Een stad in opbouw. Gent vóór 1540. G 10 A 11

Birnie (W.), Kerckhaert (N.) en Van den Kerkhove (A.)

- Het voorlaatste van de grote Hollandse oorlogsscheepsmodellen. Geschiedenis en restauratie. G 21 F 21

Bontinck (Jozef)

- Omtrent Meulestede. G 2 K 2

Catalogus

- Tentoonstelling. "Die de kruyden niet en kent, komt bij broeder Jan naer Gendt". G 17 H 24

Catalogus

- Tentoonstelling. Gent en keizer Karel V. G 17 H 25

Catalogus

- Herdenkingstentoonstelling. Hendrik Caspele. 1889-1983. G 17 H 23

Claus (R.)

- Een tragisch-komische geschiedenis. Arseen Goedertier, de man van Wetteren en "Het Lam Gods". G 7 B 20

Coene (A.) en De Raedt (M.)	
- Bijdragen tot de stadsontwikkeling van Gent 1560-1990.	G 3 G 4
De Backer (Christian M.E.)	
- Farmacie te Gent in de late Middeleeuwen.	G 5 A 2
De Bleecker (M.) en Devos (W.)	
- Verweesd, verwezen.	G 5 N 7
De Herdt (René) en anderen.	
- Gent een stad van bloemen, vroeger en nu.	G 2 J 4-26
De Herdt (René)	
- Gentse Floraliën	G 13 A 4
De Meester (Eric)	
- Gent X. Filatelistische studiekering Oost-Vlaanderen	G 31 B 3-24
Demey (K.) en Vertongen (L.)	
- Gent steenrijk. II : Kerken.	G 10 B 23 A
Destanberg (Napoleon)	
- Al de liberale liedjes en gedichten.	G 19 DES 2
De Witte (Pol)	
- Alles is omgekeerd. Hoe de werklieden vroeger leefden (1848-1918).	G 2 G 24
De Zutter (Joris)	
- Het wapen van Gent.	G 4 G 1
d'Udekem d'Acoz (Jean)	
- Quelques aspects de la vie en Flandre au XVIIIe siècle.	G 2 C 10
Lampaert (E.), Debaise (J.) en Häberer.	
- Uitbreiding van de Centrale der Stad Gent met een tweede dieselaggregaat.	G 14 ACE 3
Lenders (Piet)	
- Gent, een stad tussen traditie en verlichting (1750-1787).	G 2 C 11
Levis (Eddy)	
- Het Gentse volkslied.	G 20 B 17
Meiresonne (A.) en Baillieul (B.)	
- Gentse kastelen.	G 10 B 25
René De Herdt en Patrick Viaene	
- Rijkdom bedreigd.	G 21 M 15
Van Bruwaene (Carine)	
- Keizer Karel achterna. Gent in de eerste helft van de 16de eeuw.	G 3 A 32
Van de Wiele (Johan)	
- Van Vismarkt tot Groentenmarkt.	G 3 B 23
H	
Vermeulen (Frank)	
- Kelten, Romeinen en Germanen tussen Leie en Schelde.	H 22 B 8

O

Anoniem

- Bouwen door de eeuwen heen. Provincie Oost-Vlaanderen.
Arrondissement Gent. Kanton Nevele. O 9 A 7

Anoniem

- Bouwen door de eeuwen heen. Provincie Oost-Vlaanderen.
Arrondissement Gent. Kantons Destelbergen-Oosterzele. O 9 A 7

Anoniem

- Verbond van de kringen voor heemkunde in Oost-Vlaanderen. 23e gouddag Gentbrugge 15 mei 1988. O 2 B 14-1

Boone (Marc)

- Geld en macht.
De Geneste stadsfinanciën en de Bourgondische staatsvorming (1384-1453). O 2 B 10-15

Trio (Paul)

- De Gentse broederschappen (1182-1580). O 2 B 10-16

SA

Ledeganck

- Volledige werken van Ledeganck. Eerste deel. SA 7 LED 7

Poelman (Roger)

- Promotoren van het Campo Santo. SA 7 A 11

De Bibliothecaresse,
Mevr. Van Geluwe-Eggermont A.

**Voor onze zoekers hebben wij goed nieuws.
Ons Documentatiecentrum beschikt nu over een fotocopieertoestel.
Voortaan kunnen copieën bekomen worden aan een zeer billijke prijs.**

VRAAG EN ANTWOORD

Ingevolge de vraag van de Heer **Michel Vigneron** (Gh. Tyd. 1990 - Nr. 6 - p. 370) liet de Heer **J. d'Udekem d'Acoz** ons weten dat een goede samenvatting van de krijgsverrichtingen te lezen is in een boek dat verschenen is in Engeland. De fotocopie van de desbetreffende passage die hij ons opstuurde hebben wij doorgezonden aan de Heer Vigneron. Ook de fotocopie van een stadsplan waarop de bewegingen van de belegeraars, voornamelijk langs de kant van de Heuvelpoort en de Kortrijkse Poort, aangeduid staan.

Een ander antwoord kwam van de Heer **Olivier-Gérard Willemot** die verwijst naar diverse plannen die bestaan over de belegering van Gent in 1708 :

1° "Plan du siege et des attaques de la ville et citadelle de Gand assiegée par l'Armée des Alliez le 25 Decembre 1708 sous la conduite du Prince et Duc de Marlborough etc. et rendue le 29 du même mois et an. A la Haije chez Pierre Husson 1709."

(alsmede de andere uitgave "A la Haye chez Anna Beek avec Privilege").

2° "Plan de la ville et citadelle qui fut assigee par les Hauts Alliez le 18 Decembre 1708 où l'on ouvrit la tranchée aux trois Attaques le 24 et qui capitula la nuit du 30 au 31 du même mois. A Bruxelles chez E.H. Fricx, Bruckman.

3° "The Siege of Gant, December the 22, 1708. Published by Cl. Du Bofc, September the 22, 1735. According to Act of Parliament."

4° "Übergab Der Flandrischen Haupt Stadt Gent an die Hohe Alliierte. Die Zierde ù. Haupt Statt in Flandern Gent, vo dene Franzose A° 1708. d. 5. Ist durch list und nachlässigkeit der Bürgerschaft eingenommen worte..."

De Heer **G. Walraedt** stelt de volgende twee vragen :

1) ANNO INCARNATIONIS, zoals opgegeven in t'Gravensteen (G.T. n° 3/1988 blz. 129). Volgens mij telt de middeleeuwse jaartelling vanaf 25 maart, t.t.z. met de boodschap. Sommigen beweren dat het vertrekpunt op 25 december (dus met Kerstdag) is. Wat is juist?

2) In het prachtig gedocumenteerd artikel over de rekonstruktie van de gevel van het Metsershuis (G.T. n° 6/1990 blz. 352) wordt melding gemaakt van de vier heilige figuren welke aangebracht werden in de gevel van de gerestaureerde "De Engel" (waarschijnlijk "de Ingele") op de Graslei. En hier is mijn vraag : wie kan de legende van die St.-Arnoldus aanhalen en de reden achterhalen waarom hij hier bijgevoegd werd?

De Heer **J. Cambier** (Destelbergen) vraagt

Voor mijn opzoekingen van Stad- en Streekgeschiedenis zou het voor mij zeer belangrijk zijn om te weten te kunnen komen wanneer er in de periode van

1800-1850 volkstellingen hebben plaatsgegrepen in GENT, ST.-AMANDSBERG, DESTELBERGEN en OOSTAKKER en ook waar deze eventueel te raadplegen zijn.

Dr. Dierckx (Aalst) vraagt of iemand van onze leden een wandeling in Gent kan uitstippelen (een opsomming van monumenten en plaatsen volstaat) om een "Willem van Oranje-wandeling" te organiseren.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De Heer **David Maes** zond ons de volgende aanvulling :

In het artikel : "Over d'Hane - Steenhuyse, Lodewijk XVIII en Chateaubriand" door Georges Broget in Gh. T. 1990 nr. 5, p. 238/259, brengt de auteur enkele geschenken ter sprake die Lodewijk XVIII aan Jean-Baptist d'Hane-Steenhuyse schonk uit dankbaarheid voor de genoten gastvrijheid.

Het huidig kasteel Leeuwegem te Zottegem, gebouwd door Pierre-Emmanuel-Joseph d'Hane - vader van Jean-Baptist - is nu nog in het bezit van een grote soepterrine in Lodewijk XVI-stijl met bijgaande schotel die destijds door Lodewijk XVIII geschonken werd aan Jean-Baptist d'Hane. Misschien niet zo vermeldenswaard, ware het niet dat de soepterrine een Gents zilverstempel draagt uit 1786. De schotel daarentegen werd te Parijs vervaardigd in 1815. Hoe dat komt? Heel eenvoudig. Van Lodewijk XVIII is bekend dat hij nogal zuinig omsprong met zijn centen waaraan de omstandigheden (o.a. zijn gedwongen verblijf te Gent) niet vreemd zullen geweest zijn. Te Gent had hij een tweedehands soepterrine gekocht, liet deze door een Parijse zilversmid opfrissen en er een bijpassende schotel bijmaken.

Ook zou Lodewijk gedurende zijn verblijf te Gent een bezoek gebracht hebben aan het kasteel Leeuwegem. (Bron : Julien Van Remoortere - IPPA's Kastelengids)

Van de Heer **Paul Huys** ontvingen wij de volgende brief :

Betr. : G.T., jrg. 19 nr. 6 (15 nov. 1990), artikel "Primus Hellebaut" door Eddy Levis, blz. 307 e.v.

In de "Nieuwen utilen Almanach en WEGWYZER der Stad Gend in 't bezonder, en van de Provincie van Oost-Vlaenderen in het algemeen, voor het Schrikkel-Jaer J.C. 1820 (Tot Gend, by J. Snoeck-Ducaju, in de veldstraete N°10)", blz. 140 staat afgedrukt een "LYSTE van alle de Heeren die Primus geweest zyn, geboren in de provincien van Oost- en West-Vlaenderen, in de

generaale Promotie der Philosophie, van het beginsel der oud-vermaerde Universiteyt van Loven, van het jaar 1426 tot 1793".

Daarin staan inderdaad de vier Gentse "primussen" vermeld, maar de gegevens verschillen enigszins van die in het artikel van E. Levis :

1511 : **Georgius de Becker**, van Gend, uyt de Paedagogie de Lelie (bij Levis : **Gregorius**);

1677 : **Hubertus Raelen**, van Gend, uyt de Paed. 't Verken, ex-aequo met Ph. Verheyen, van Verrebroeck, Lande van Waes, uyt de Paed. de Lelie (bij Levis : in **1567**);

1681 : **Judocus Goethals**, van Gend, uyt de Paed. de Lelie;

1793 : **Joannes-Baptiste Hellebaut**, van Gend, uyt de Paed. de Lelie.

De aanleiding tot het publiceren van deze lijst (*) was het overlijden van J.B. Hellebaut in 1819. De Wegwyzer 1820, blz. 137-139, publiceerde bij die gelegenheid nog eens het relaas van J.B. Hellebauts plechtige intrede in 1793 onder de titel "Vernieuwinge van den plechtigen intrede van mynheer Joannes-Baptiste Hellebaut, te Gend, ten jaere 1793, als PRIMUS der Philosophie van de oud-vermaerde Universiteyt tot Loven, overleden in kwaliteit van Advocaet, Professor van de rechtsgeleerdheyd en Rector magnificus van de Universiteyt te Gend, den 27 october 1819, in den ouderdom van 46 jaeren." Onder de geschenken, die J.B. Hellebaut in 1793 aangeboden werden, staat ook vermeld als geschenk vanwege "de twee vereenigde Concerts het kostbaer werk der *Encyclopédie*, 35 deelen in folio, uytgave van Parys, alsmede eene aenzienlyke somme gelds". Bij het geschenk van "honderd vyftig ducaten van de gedeputeerde der Staeten van Vlaenderen" staat speciaal vermeld : "uyt hunne eygene borze"...

(*) De andere Oostvlaamse primussen kwamen uit Dendermonde (Petrus de Rota, 1500), Geraardsbergen (Jeremias Driverere, 1522; Livinus Schot, 1525), Oudenaarde (Joannes Mahuys, 1524; Joannes Verstraeten, 1618), Beveren (Joannes Serjacobs, 1536), Ronse (Laurentius Galle, 1564; Laurentius Giffene, 1613), Zomergem (Martinus Steyaert, 1665), Lokeren (Daniël de Clercq, 1678; Joan. Bapt. de Smet, 1694), Landegem (Adrianus Poelman, 1686), Berchem-Oudenaarde (Aegidius Fr. Audenaerde, 1726), Sint-Niklaas (Ph. Jos. de Wever, 1741; Aegidius Franciscus de Grave, 1751) en Aalst (Aegidius Goessens, 1747).

De elf Westvlaamse primussen kwamen uit Brugge (5), Ieper (3), Kortrijk (1), Gistel (1) en Ramskapelle (1).

Worden ook nog vermeld onder deze "primussen, geboren in de provincien van Oost- en West-Vlaenderen" een laureaat uit Doornik (1591) en een uit S. Amand (N.-Frankrijk?, 1743).

GENSCHE PRAOT

Meere Karbonkel, en êwe vuiltâorte van twijftig jâor, die heur fortuune gemâokt hee mee meinsche te strûpe, hee het zûu hûugen op, dat z'al de meinsche veur vuilegheid aanziet.

Ze wil doen gelijk de grûute madams; mâor 't en gâot heur gîen beetsen af. Da vuil model zet veel pluimkes op heuren hoed, zegt iederîen; z'hee den tijd vergete da z'op de fabrieke wirktege.

- Ze zijn alemâol nijdig, zeg Meere, omda'k cens hên.

Meere begost stillekes heur tande te verlieze, in om van de mode te zijn, hao ze'r nieuwe laoten inzette van ne grûuten tandentrekker.

Ni was z'er boven op. Ze zille ni nog mîer tzaloes zijn, peisdege Meere.

Op ne kîer kwam ze Nitte Blok tegen, in om Nitte te tritte tûugdege z'heur al heur schûune nieuwe tande.

- Ziede 't Nitte, zei ze, ni ben ek wel tien jâor jonger; mâor 't hee mij veel cens gekost.

- Wat affires hê 'k ik mee i nieuwe tande, zei Nitte; mee al i beslag. Aos ge nieks aan i lijf mîer en hêt da deugd, zijde wel geforseerd van valsch goed te kûupe!

- Wade! riep Meere, in ze begost te danse van kolirre. Wade! Nieks nie mîer da deugt! Da zulde mij betaole, luizige smotze, ge zul mij!...

Ze 'n kost nie vûurt, ze sliktege nen tand in.

- 't Es wel besteekt, zei Nitte, ge moest z'alemâol inzwelge!

Meere ston zûu bliek aos de dûud in Nitte gieng vûurt.

Ienegte daoge laoter kwam ze Meere Karbonkel wêere tege, in ze zag dat de deze al nen nieuwen tand in hao.

- Tzin, schûune madame, riep ze, hêd'al nen andere gekocht?

- Nîen ek, zei Meere Karbonkel, 't es dezelfde!

Onze warme dank gaat naar de behulpzame lezers die ons in de loop van vorig jaar talrijke recuperatienummers hebben bezorgd (gratis of tegen overeengekomen bedrag).

Dit laat ons toe gedeeltelijk te voldoen aan de grote vraag naar oude nummers (wij hebben trouwens een wachtlijst!).

Dezelfde formule blijft gangbaar voor 1991 : hetzij te bezorgen aan Mevrouw Van Geluwe op het Documentatiecentrum (elke zondag tussen 10 en 12 u.) hetzij telefonisch (26.23.28) af te spreken voor eventuele afhaling ten huize.

Wij rekenen vast op Uw milde steun en aanvaarden dankbaar Uw gift.

De bibliothecaresse,
Mevr. Van Geluwe-Eggermont A.

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 2655. CARDEYN R., K. L. Ledeganckstraat 33, 9000 Gent
- 2656. WILLEMOT Chr., Steendam 9, 9000 Gent
- 2657. Mw MICHIELS M., Elslopark 48, 9940 Evergem
- 2658. SELS A., Lammeken 10, 9031 Drongen
- 2659. DEGRYSE K., Voskenslaan 44, 9000 Gent
- 2660. FOBE R., David Tenierslaan 9, 9051 Sint-Denijs-Westrem
- 2661. DE COSTER O., August Van Geerstraat 78, 9040 Sint-Amandsberg
- 2662. DOORNAERT K., Kaarderijstraat 65, 9000 Gent
- 2663. VERSYP M., Groenestaakstraat 37, 9030 Mariakerke
- 2664. Mw VAN DER HAEGHEN D., Kikvorsstraat III, 9000 Gent
- 2665. VANPAEMEL H., Peerstraat 39, 9000 Gent
- 2666. VOORLICHTINGSDIENST, Botermarkt 1, 9000 Gent
- 2667. VAN DER LINDEN R., p.a. Vrijdagmarkt 9, 9000 Gent
- 2668. DAMMAN W., Kikvorsstraat 216, 9000 Gent
- 2669. DE SCHEPPER J., Patijntjestraat 272, 9000 Gent
- 2670. CNUUDE R., Begijnhoflaan 412, 9000 Gent
- 2671. VAN DRIESSCHE J., Pintelaan 18, 9840 De Pinte
- 2672. DE VOGELAERE G., Vuurkruisersstraat 25, 9050 Ledeberg
- 2673. VANNES L., Aannemersstraat II, 9040 Sint-Amandsberg
- 2674. DE VREESE G., Blazoenstraat 29, 9000 Gent
- 2675. VAN DAELE, Lusthoflaan 129, 9030 Mariakerke
- 2676. STEVENS R., Roerstraat 4, 9000 Gent
- 2677. VERMEULEN R., Zevensterrede 12, 9070 Destelbergen
- 2678. Mw POMA J., Coupure Rechts 174, 9000 Gent
- 2679. Mw DEWISPELAERE E., Kongostraat 84, 9000 Gent
- 2680. VAN DAMME J., Beelbroekstraat 100, 9040 Sint-Amandsberg
- 2681. FILM-TECH-(P.T.Y.)-Ltd, P.O. Box 109 Halfway House 1685 R.Z.A.
- 2682. VERHASSELT N., Boelare 121, 9900 Eeklo
- 2683. Mw DE VRIENDT-DAENINCK, Drietorekensstraat 13, 9000 Gent
- 2684. STEDELIJKE BASISCHOOL, D. Van Monckhovenstraat 34, 9000
Gent
- 2685. REDEL J., p.a. Kouter 8, 9000 Gent
- 2686. Mw MARYNS Chr., Schommelstraat 30, 9000 Gent
- 2687. Mw DE MUNTER D., Hoppestraat 34, 9000 Gent
- 2688. Mw MEGANCK A.-M., Park ten Hovelaan 63, 9090 Melle
- 2689. Mw LAUTE M., Voskenslaan 256, 9000 Gent
- 2690. VAN TRAPPEN W., Rue de Tirlemont 77, 1390 Nethen
- 2691. Mw DE MUNTER G., Braamboslaan 26, 9090 Melle
- 2692. WIEERS J., Kapellestraat 18, 9940 Evergem